HISTORIA DÓBR WYCZÓŁKI

OPRACOWAŁ: ARCHITEKT TOMASZ ZIEMSKI

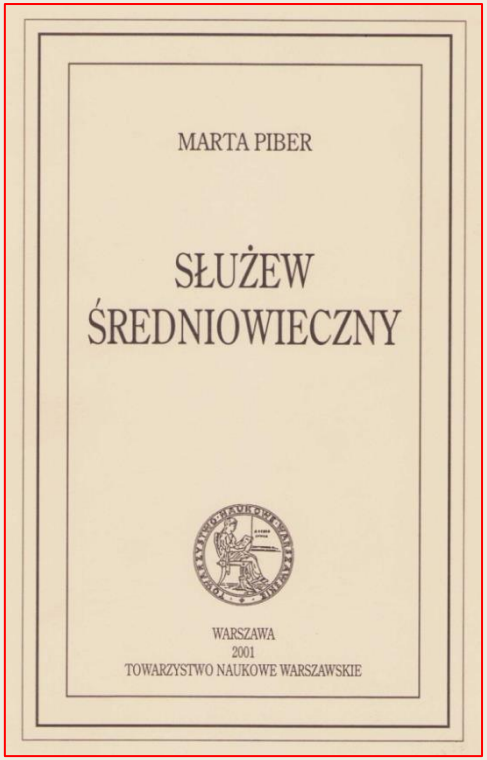
MARTA PIBER
SŁUŻEW
ŚREDNIOWIECZNY
WARSZAWA
2001
TOWARZYSTWO NAUKOWE WARSZAWSKIE

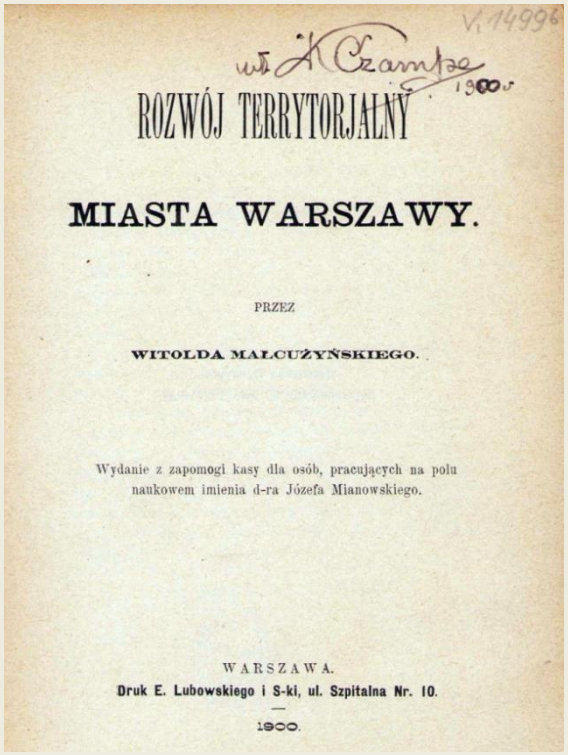
V. 14996
ROZWÓJ TERRYTORJALNY
MIASTA WARSZAWY.
PRZEZ
WITOLDA MAŁCUŻYŃSKIEGO.
Wydanie z zapomogi kasy dla osób, pracujących na polu naukowem imienia d-ra Józefa Mianowskiego.
WARSZAWA.
Druk E. Lubowskiego i S-ki, ul. Szpitalna Nr. 10.
1900.

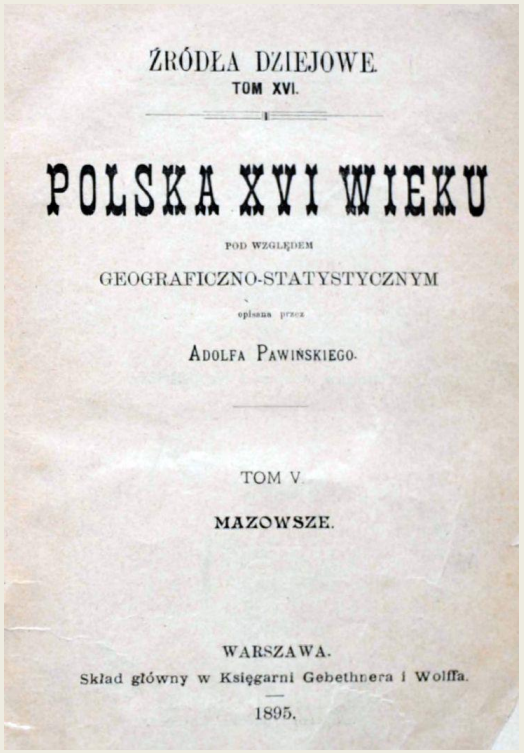
ŹRÓDŁA DZIEJOWE.
TOM XVI.
POLSKA XVI WIEKU
POD WZGLĘDEM
GEOGRAFICZNO-STATYSTYCZNYM
opisana przez
ADOLFA PAWIŃSKIEGO.
TOM V.
MAZOWSZE.
WARSZAWA.
Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa.
1895.

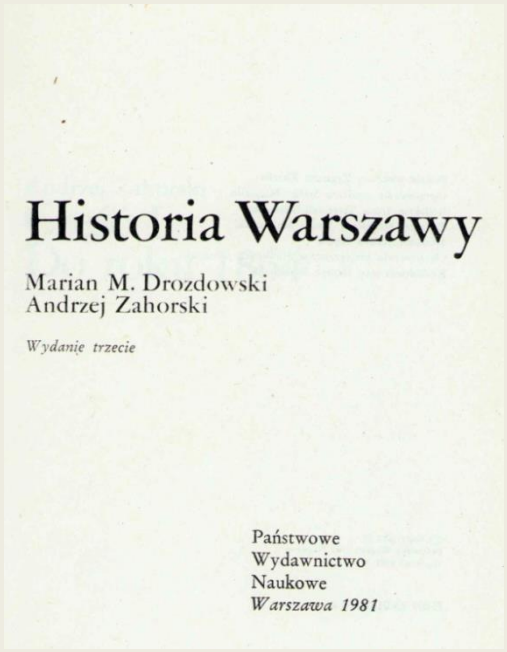
Historia Warszawy
Marian M. Drozdowski
Andrzej Zahorski
Wydanie trzecie
Państwowe
Wydawnictwo
Naukowe
Warszawa 1981

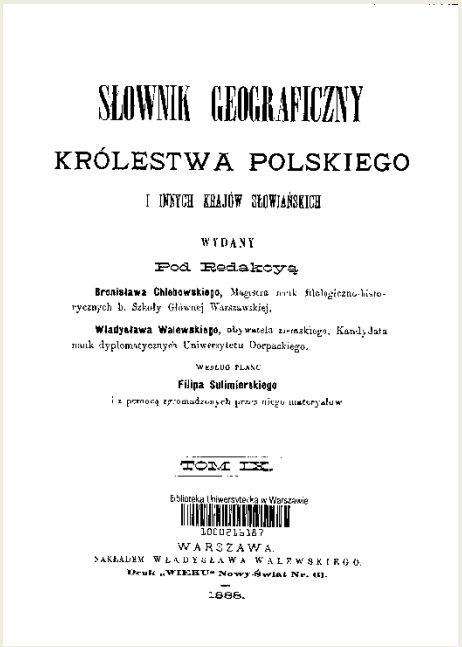
SŁOWNIK GEOGRAFICZNY
KRÓLESTWA POLSKIEGO
I INNYCH KRAJÓW SŁOWIAŃSKICH
WYDANY
Pod Redakcyą
Bronisława Chlebowskiego, Magistra nauk filologiczno-historycznych b. Szkoły Głównej Warszawskiej,
Władysława Walewskiego, obywatela ziemskiego, Kandydata nauk dyplomatycznych Uniwersytetu Dorpackiego.
WEDŁUG PLANU
Filipa Sulimierskiego
i z pomocą zyskanych przez niego materyałów
TOM IX.
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
WARSZAWA.
NAKŁADEM WŁADYSŁAWA WALEWSKIEGO.
Druk „WIEKU" Nowy Świat Nr. 63.
1886.

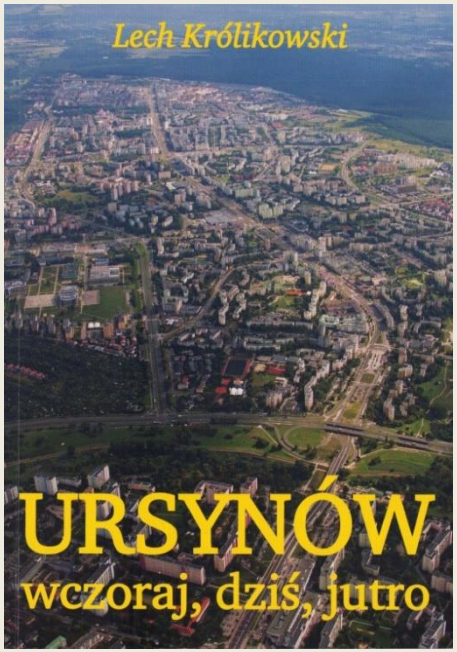
Lech Królikowski
URSYNÓW
wczoraj, dziś, jutro

Załącznik 1

Praca Zbiorowa: Historia Warszawy

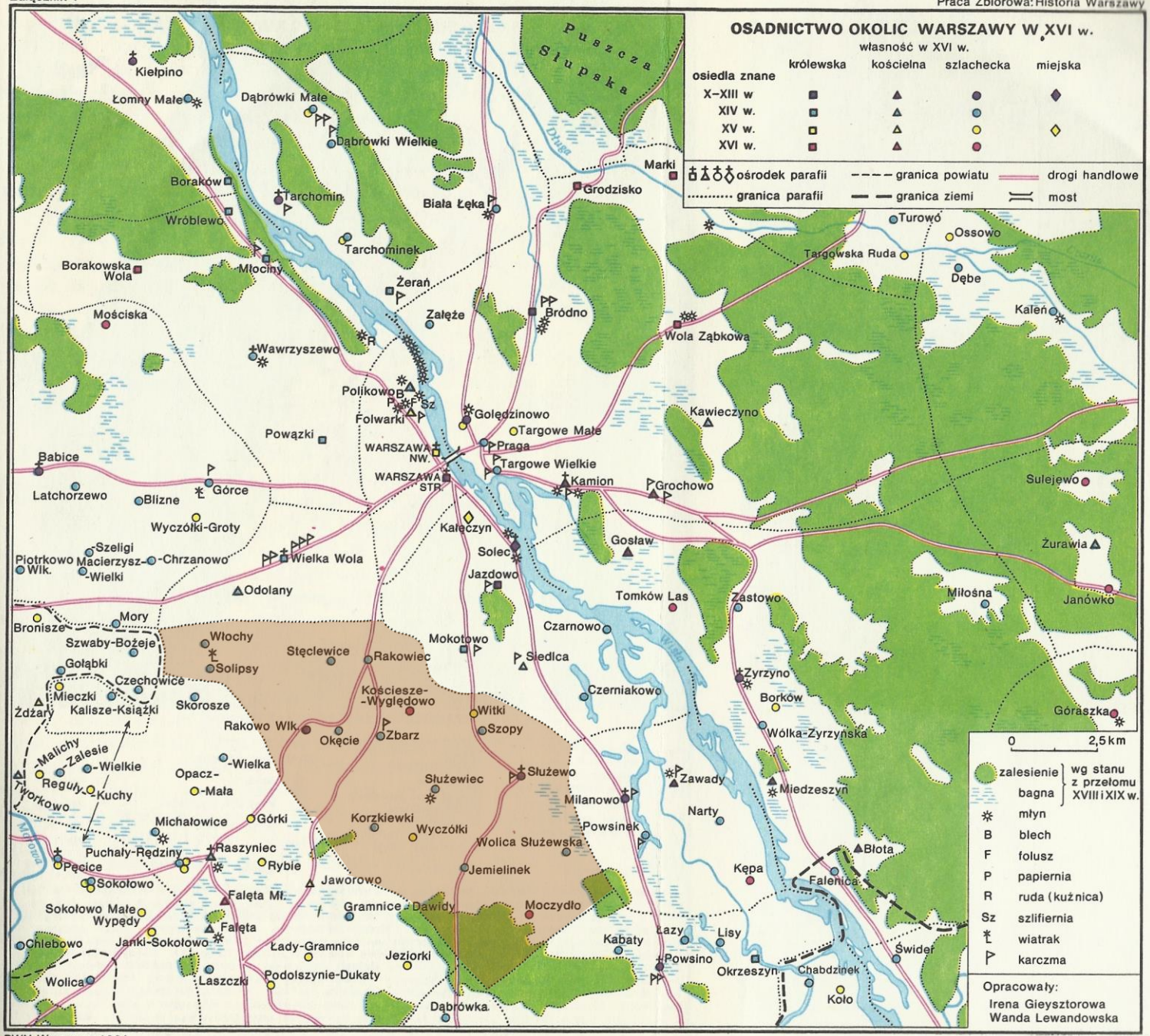

PWN Warszawa 1981

Druk ZG. DSP. X-40680. 30 280 egz.

Historia Warszawy

Marian M. Drozdowski
Andrzej Zahorski

Wydanie trzecie

Państwowe
Wydawnictwo
Naukowe
Warszawa 1981

W miarę postępu osadnictwa w XIII i XIV wieku, zalesione tereny równinne tarasu mazowieckiego, na południe od potoku służewskiego znajdujące się na żyznych glebach były stopniowo karczowane. Najwcześniej wykarczowano grunty nad samym potokiem wzdłuż którego rozwijało się osadnictwo, następnie posuwano się w górę jego biegu, w głąb obszaru leśnego.

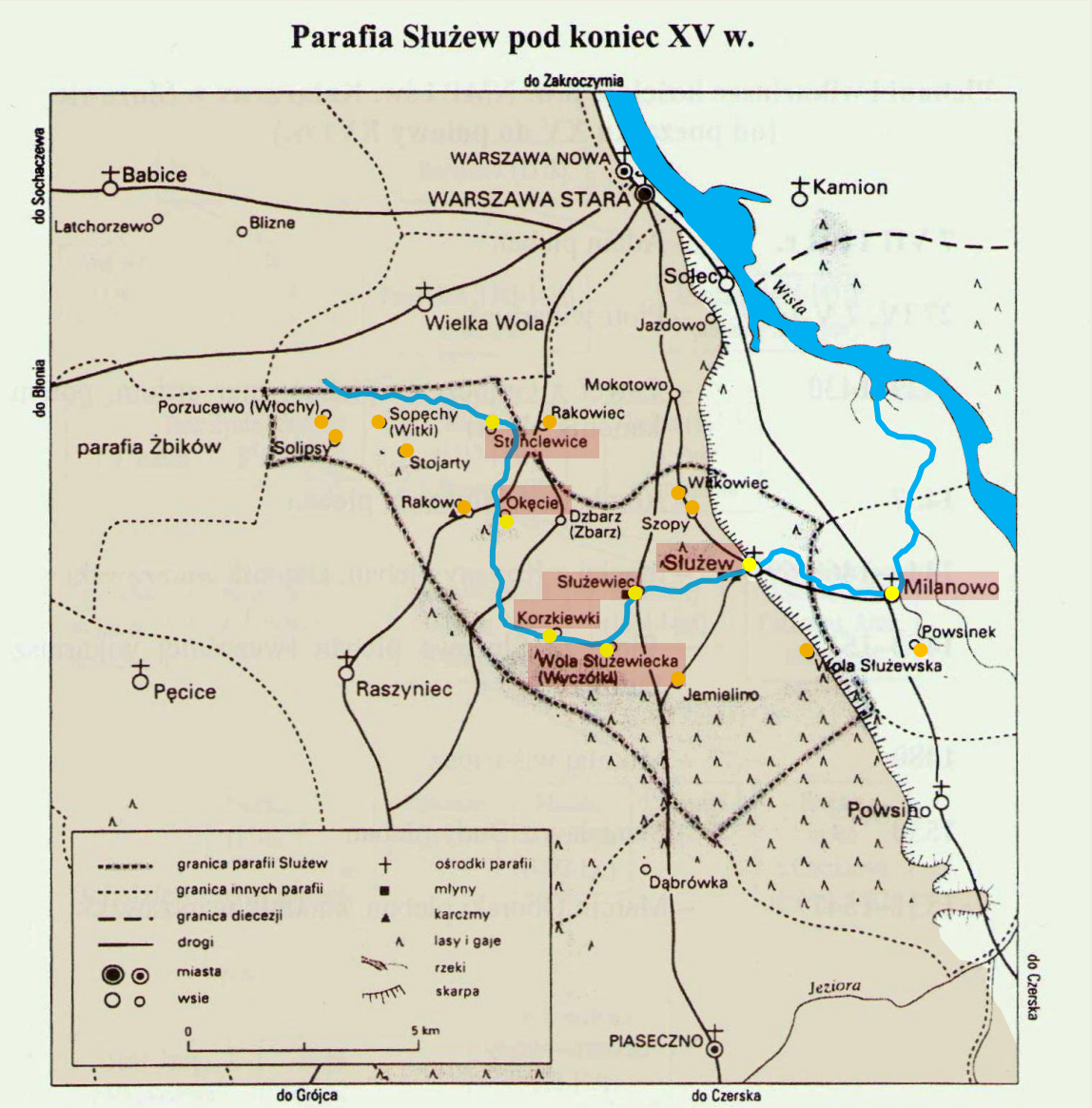

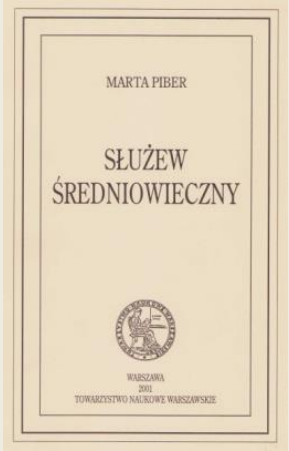

Rys. nr 1. Mapa – Mazowsze w II połowie XVI wieku

Obecnie pozostałość dawnych borów stanowi Las Kabacki. Las ten, niegdyś rozleglejszy, jeszcze w pierwszej połowie XV wieku pokrywał znaczne obszary parafii służewskiej w okolicach WOLI SŁUŻEWIECKIEJ (WYCZÓŁEK) i KORZKIEWEK (GORZKIEWEK), gdzie o jego śladach świadczy nazwa zaginionej wsi – DĄBRÓWKA. W połowie XIX wieku las dochodził od strony południowej do pól WYCZÓŁEK, natomiast inny mały lasek rósł na zachód od wsi, w okolicach folwarku PALUCH.

Rys. nr 2. Skraj Lasu Kabackiego w rejonie MOCZYDŁA.

Obszar włości SŁUŻEWSKIEJ i RAKOWSKIEJ, które objęła swym zasięgiem parafia w SŁUŻEWIE (SŁUŻEWO) w momencie erekcji w 1238 roku, podlegał w XIV i XV wieku procesowi intensywnego zagospodarowania i wewnętrznej kolonizacji. W ciągu tego okresu na tym terenie powstało kilkanaście nowych osad, które weszły w skład parafii SŁUŻEWSKIEJ.[1]

[1] PIBER Marta „Służew średniowieczny” strona 203

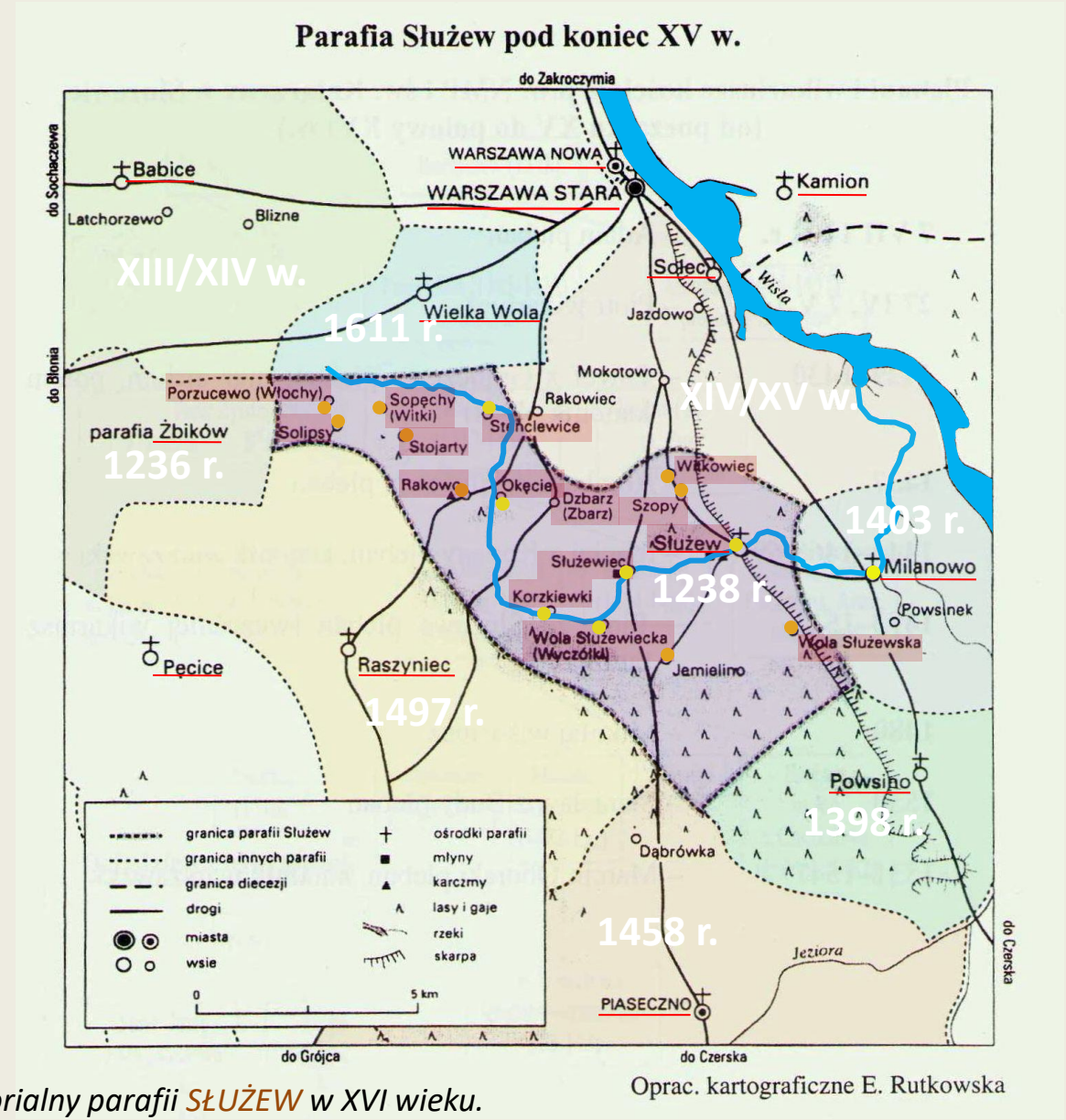

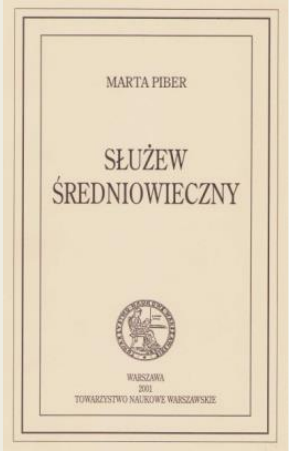

Rys. nr 3. Zasięg terytorialny parafii SŁUŻEW w XVI wieku.

Jedną ze wsi powstałych przy potoku Służewskim była wieś SŁUŻEWIEC. Po raz pierwszy pojawiła się w źródłach 4 marca 1414 roku, kiedy to książę Janusz nadał Piotrowi z BLIZN (parafia BABICE) prawo chełmińskie dla jego części w SŁUŻEWCU. Według Marty PIBERT była to część włości służewskiej o czym zdaje się świadczyć jego nazwa będąca zgrubieniem od nazwy SŁUŻEW oraz lokalizacja niedaleko od kościoła parafialnego. Jak pisze Marta PIBERT *„Na pewno długo przed 1414 rokiem SŁUŻEWIEC przeszedł na własność DOŁĘGÓW, możnowładczej rodziny z BABIC i LATCHORZEWA”.*

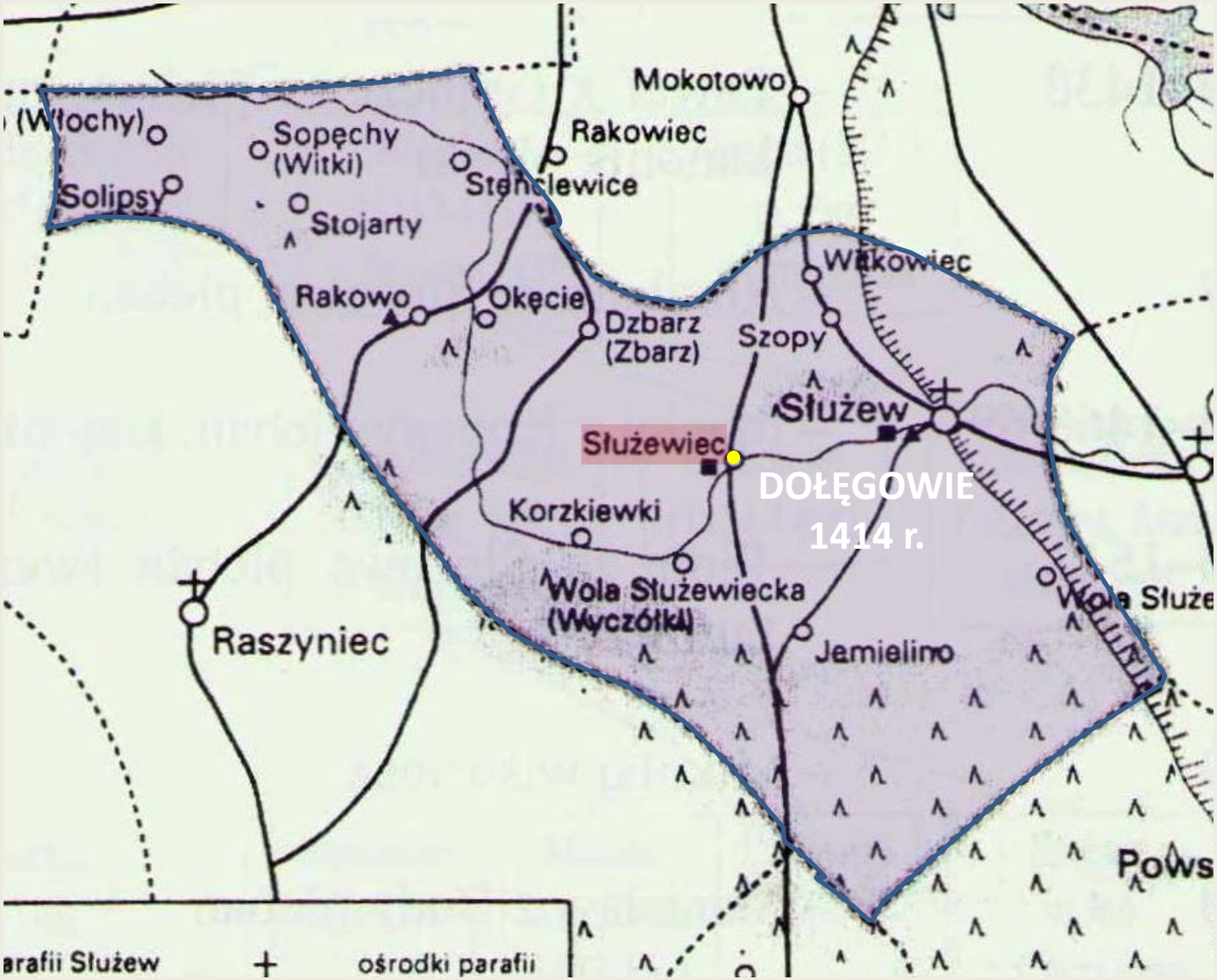

Rys. nr 4. Lokalizacja wsi SŁUŻEWIEC w parafii SŁUŻEW w XVI wieku.

„WOLA SŁUŻEWIECKA powstała na początku XIV wieku z woli właścicieli dóbr służewieckich, stąd zapewne w nazwie wsi słowo „wola”. Po raz pierwszy nazwa WOLA SŁUŻEWIECKA notowana była w 1428 roku."[1] Zapewne w zamian za wykarczowanie i osuszenie terenów leśnych przy potoku, mieszkańcy zwolnieni byli na jakiś czas z opłat na rzecz dziedzica. Po zakończeniu tego okresu zobowiązani byli uiszczać czynsz pieniężny, bądź dary w naturze. Najczęściej było to zboże. Zabudowa wsi *WOLA SŁUŻEWIECKA* koncentrowała się po południowej stronie potoku służewskiego. Zabudowa tworzyła tzw. formę szeregową, szczytami chałup do drogi. Po stronie północnej potoku znajdowały się zabudowania dworskie.

[1] PIBER Marta „Służew średniowieczny” strona 74

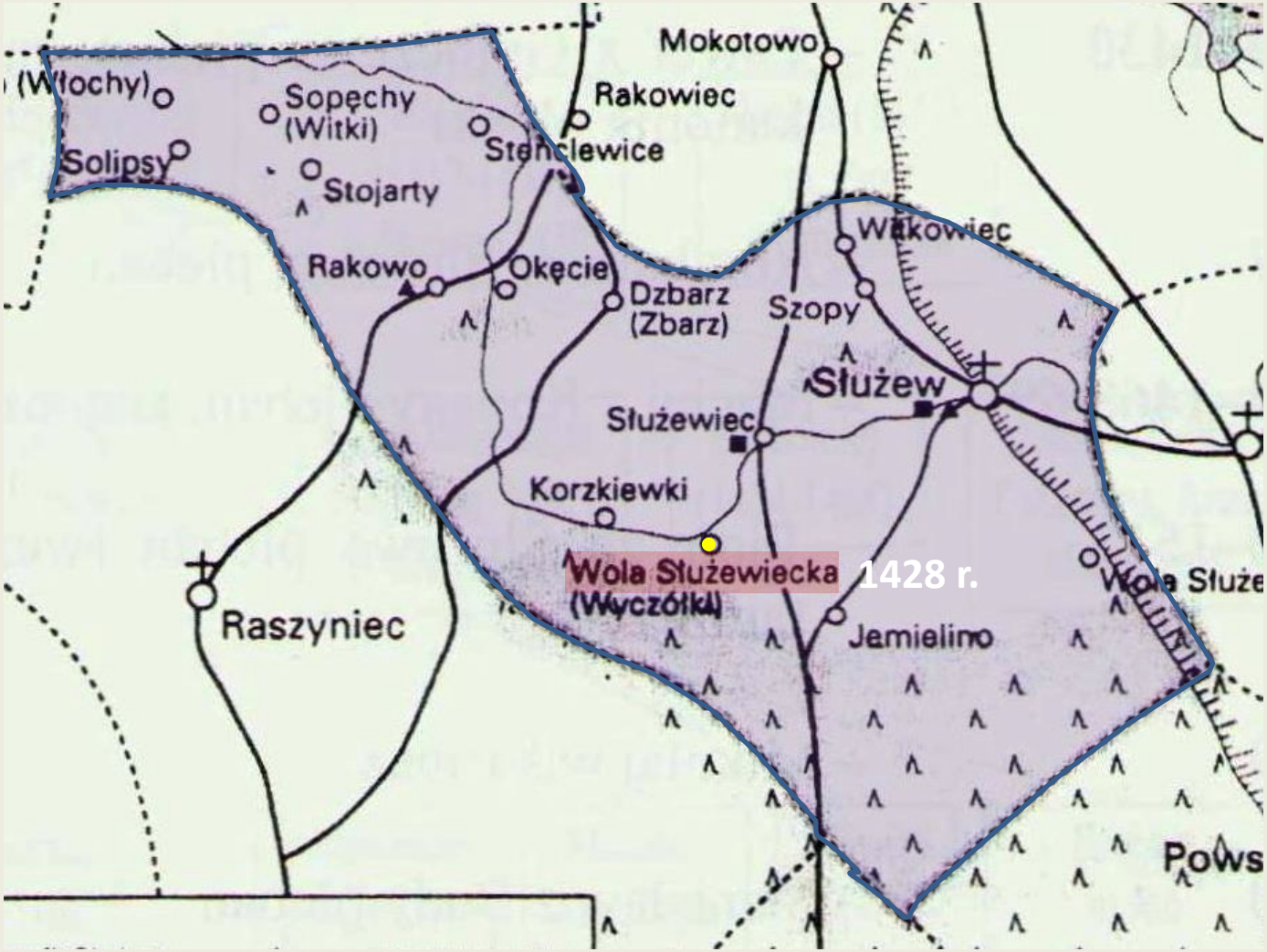

Rys. nr 5. Lokalizacja wsi WOLA SŁUŻEWIECKA w parafii SŁUŻEW w XVI wieku.

„Pierwsze wzmianki o wsi WOLA SŁUŻEWIECKA pochodzą z 1428 roku kiedy to Piotr ze SŁUŻEWA sprzedał 4 włóki wsi Pawłowi z LATCHORZEWA. W tym samym roku Piotr ze SŁUŻEWCA wymienił pozostałe części WOLI SŁUŻEWIECKIEJ na ODOLANY należące do Piotra DROZDA, dziedzica z ŁOMN (ŁOMIANEK) - podczaszego warszawskiego. Jak wynika zapisek sądowych, w 1465 roku WOLA SŁUŻEWIECKA należała nadal do Piotra DROZDA, zmieniła tylko nazwę na WYCZOŁKI (WYCZÓŁKI). Pierwszy zapis wymieniający WYCZÓŁKI pochodzi z 1464 roku kiedy jako świadek Gotarda z CZECHOWIC wystąpił w sądzie Marcin DROZD z WYCZÓŁEK."[1]

[1] Piber Marta „Służew średniowieczny" strona 209/210

Po śmierci Piotra DROZDA wieś odziedziczyła żona Świątka oraz synowie; Marcin i Krystyn. W 1483 Krystyn DROZD dostał dla WYCZÓŁEK prawo chełmińskie od księcia Bolesława V. Kolejny zapis sądowy informuje, iż 1498 roku jedna z włók WYCZÓŁEK należała do Jana ŁOMIEŃSKIEGO syna Krystiana. Jan był właścicielem ŁOMNY (ŁOMIANEK) położonej na północ od WARSZAWY.

W 1508 roku ród DROZDÓW sprzedał WYCZÓŁKI Marcinowi MROKOWSKIEMU, kasztelanowi liwskiemu i staroście warszawskiemu. W 1528 i 1580 roku WYCZÓŁKI, według rejestrów poborowych, należały do LELEWSKIEGO[1].
W 1652 i 1661 roku według tychże rejestrów wieś należała do GROTA. Następnie, według ksiąg heraldycznych, majątek WYCZÓŁKI i SŁUŻEWO odziedziczyli KŁOPOCCY spowinowaceni z GROTAMI.

[1] Witold Małcużyński „Rozwój terytorialny miasta Warszawy".

W 1652 roku Paweł KŁOPOCKI, syn Wojciecha podstarościego grodzkiego warszawskiego, sprzedał sąsiedni majątek SŁUŻEWO swojemu kuzynowi Adamowi KŁOPOCKIEMU. Wojciech KŁOPOCKI, syn Andrzeja, a wnuk Wojciecha – elektor króla Michała i Augusta II, żonaty z Jadwigą KROSNOWSKĄ, pozostawił majątek WYCZÓŁKI swoim czterem synom:

1. Konstantemu
2. Stefanowi
3. Jakubowi
4. Kazimierzowi

W 1716 roku od synów Pawła KŁOPOCKIEGO, WYCZÓŁKI nabył Maciej GRABOWSKI herbu KEMLADA, żonaty z Anną z domu MATHES.[1]

[1] Genealogia Grabowskich www.grabowscy.net.pl?/q=node/176

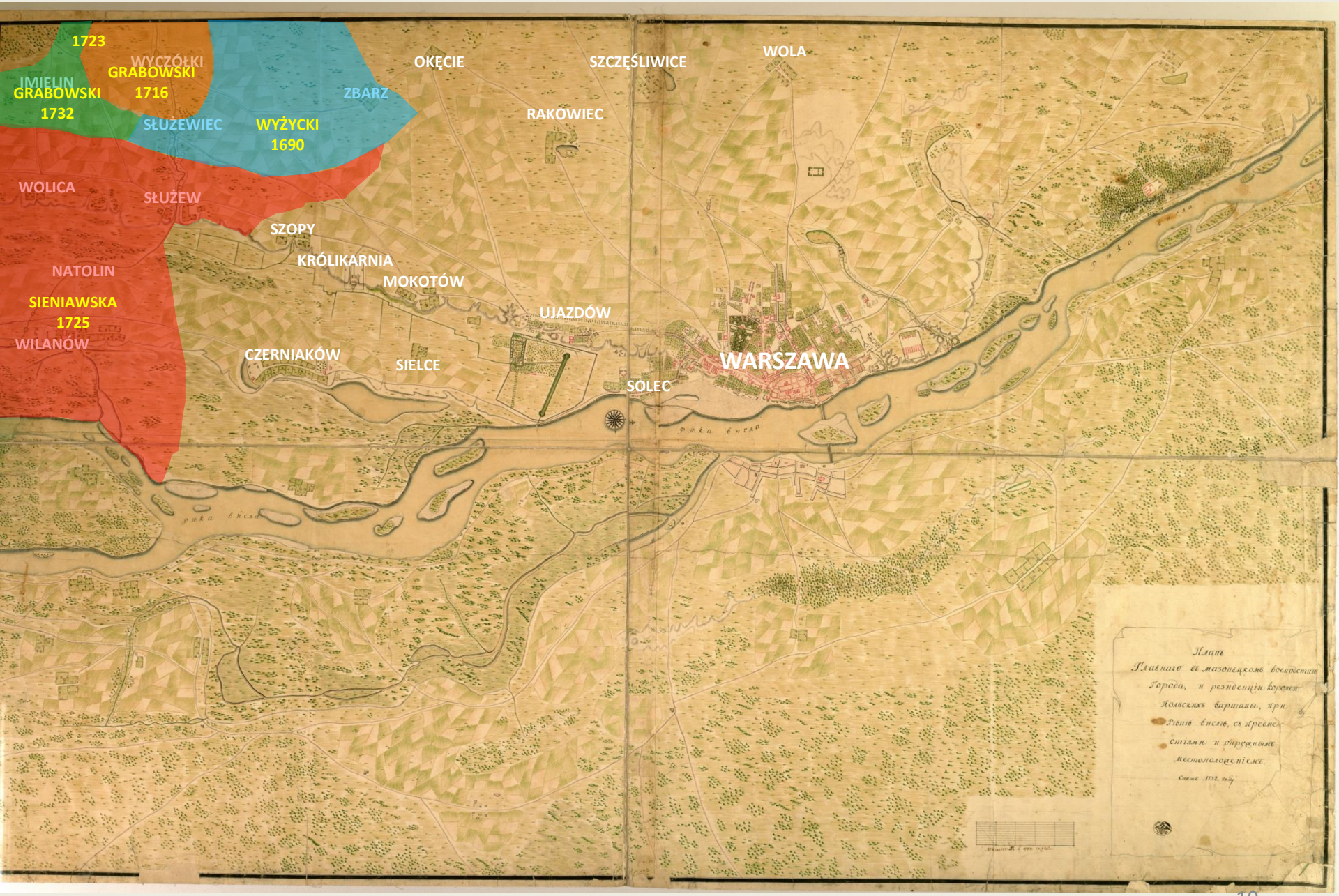

Rys. nr 9. Mapa z 1732 roku

GRABOWSCY *pochodzili ze starej pomorskiej szlachty. Maciej karierę zaczynał jako szafarz wielicki, następnie w 1703 roku objął opiekę nad księgami skarbu koronnego u boku Jana Jerzego PRZEBENDOWSKIEGO jako metrykant skarbowy. W następnych latach piastował kolejno stanowisko chorążego warszawskiego, podczaszego kijowskiego, był dworzaninem królewskim oraz posłem na sejm. Karierę tę zawdzięczał przede wszystkim gruntownemu wykształceniu prawniczemu.*

W 1723 roku Maciej GRABOWSKI nabył sąsiednią wieś JEMIELINO (IMIELIN) od Krzysztofa SUCHODOLSKIEGO, a w 1732 roku JEMIELINEK od Stanisława WYŻYCKIEGO (dziedzica dóbr SŁUŻEWIEC). Maciej GRABOWSKI był jeszcze właścicielem dwóch podwarszawskich folwarków; KRĘPÓW i USTANÓW oraz jednej kamienicy w WARSZAWIE. Maciej GRABOWSKI miał opinię patrioty i dobrego gospodarza.

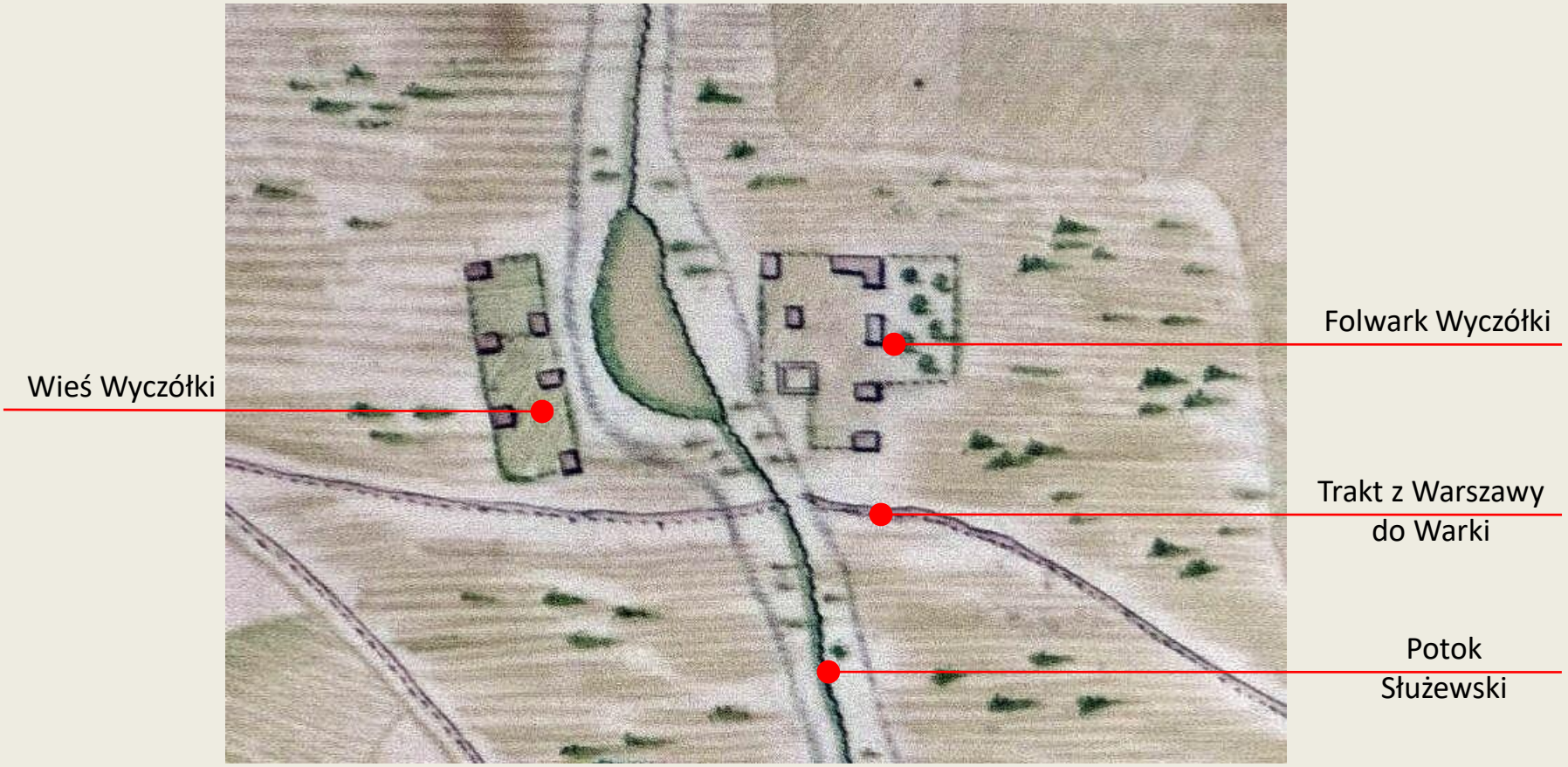

Rys. nr 6. WYCZÓŁKI 1732 rok.

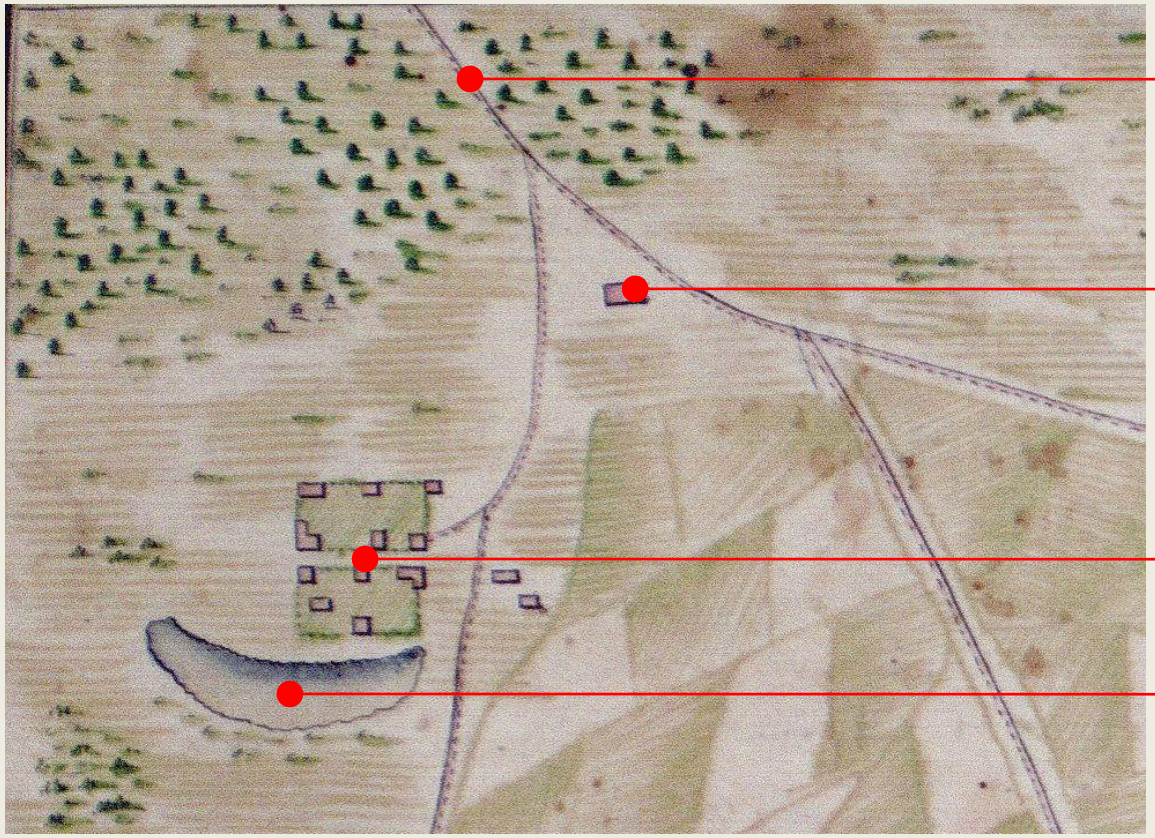

Rys. nr 7. IMIELIN 1732 rok.

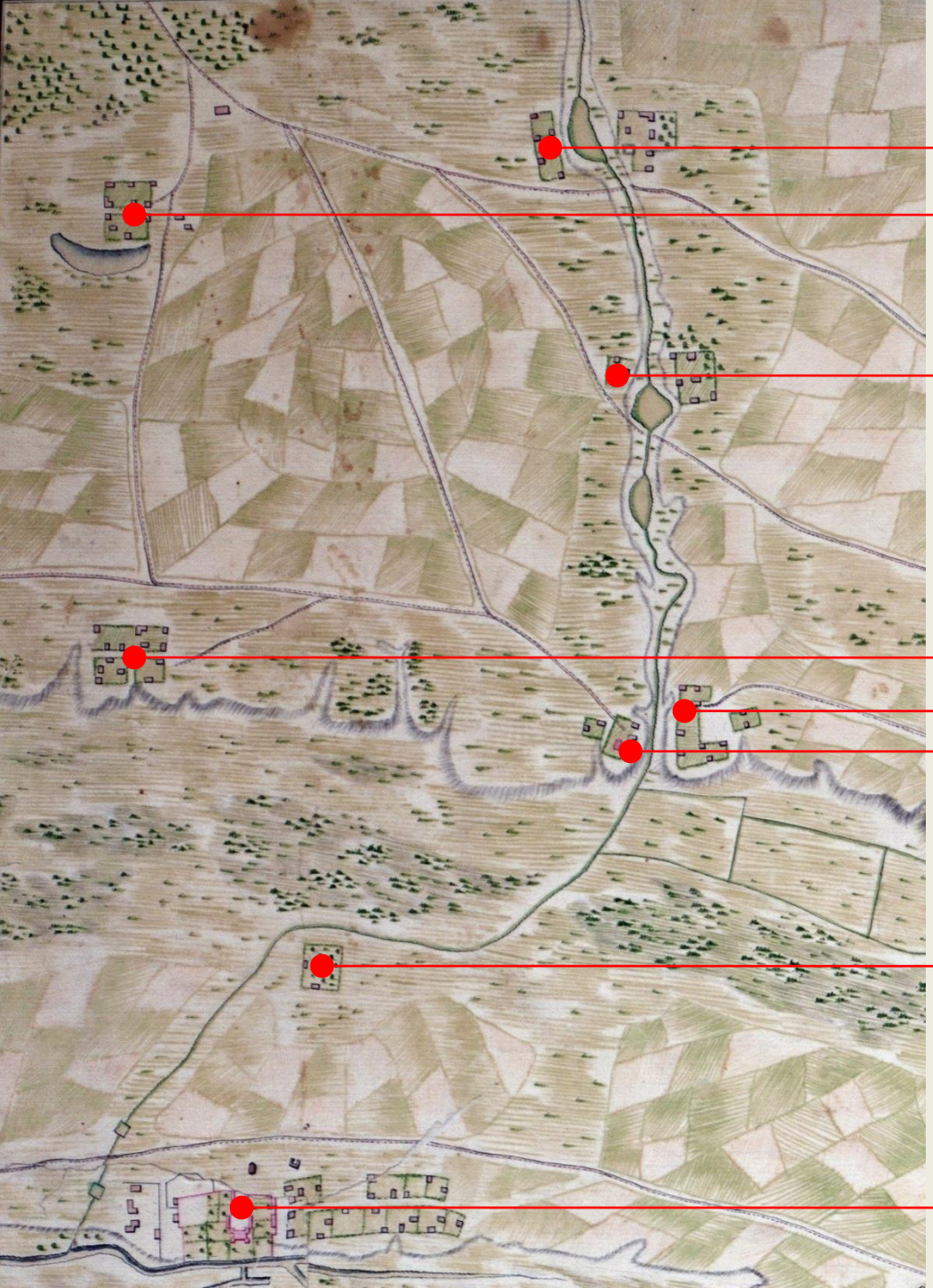

Rys. nr 8. Mapa z 1732 roku.

W 1741 roku Maciej GRABOWSKI podarował WYCZÓŁKI, JEMIELIN i JEMIELINEK swemu bratankowi - Wojciechowi GRABOWSKIEMU, podczaszemu rzeczyckiemu. Zmarł w Warszawie w 1750 roku.

Wojciech GRABOWSKI *ożenił się po raz pierwszy z Józefą MOKRONOWSKĄ, córką Konstantego MOKRONOWSKIEGO, chorążego warszawskiego, a następnie z Elżbietą z GOMOLIŃSKICH. Z drugiej żony miał synów: Gabriela, Franciszka, Andrzeja, Gaudentego i córki: Eufemię - żonę Antoniego GROTHUZA dziedzica Pławic oraz Justynę która wyszła za Ignacego SOKOŁOWSKIEGO, podczaszego kujawskiego.*

W drugiej połowie XVIII wieku, Wojciech GRABOWSKI założył kolonię położoną w południowej części dóbr WYCZÓŁKI, przy gościńcu prowadzącym z Warszawy do Warki, na zachód od wsi JEMIELIN, nazwaną na cześć swojego rodu - **GRABOWEM**.

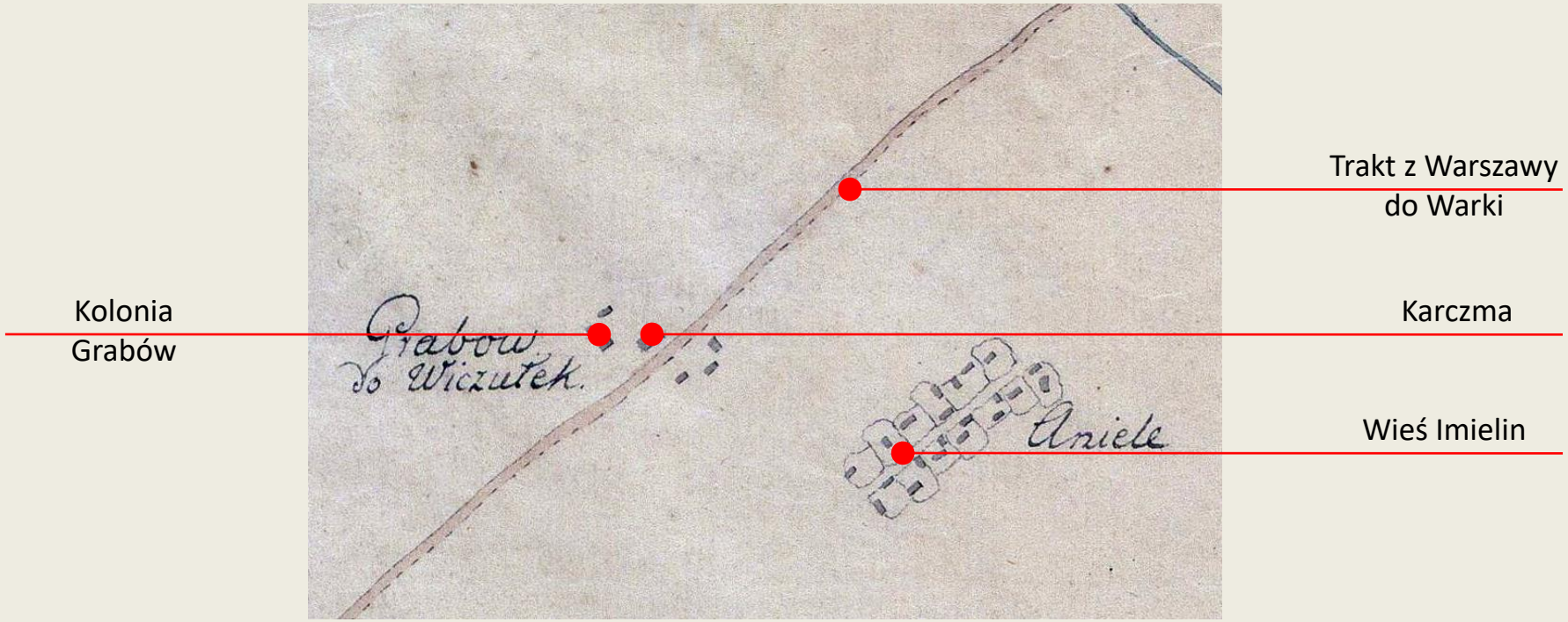

Rys. nr 10. GRABÓW i IMIELIN 1768 rok.

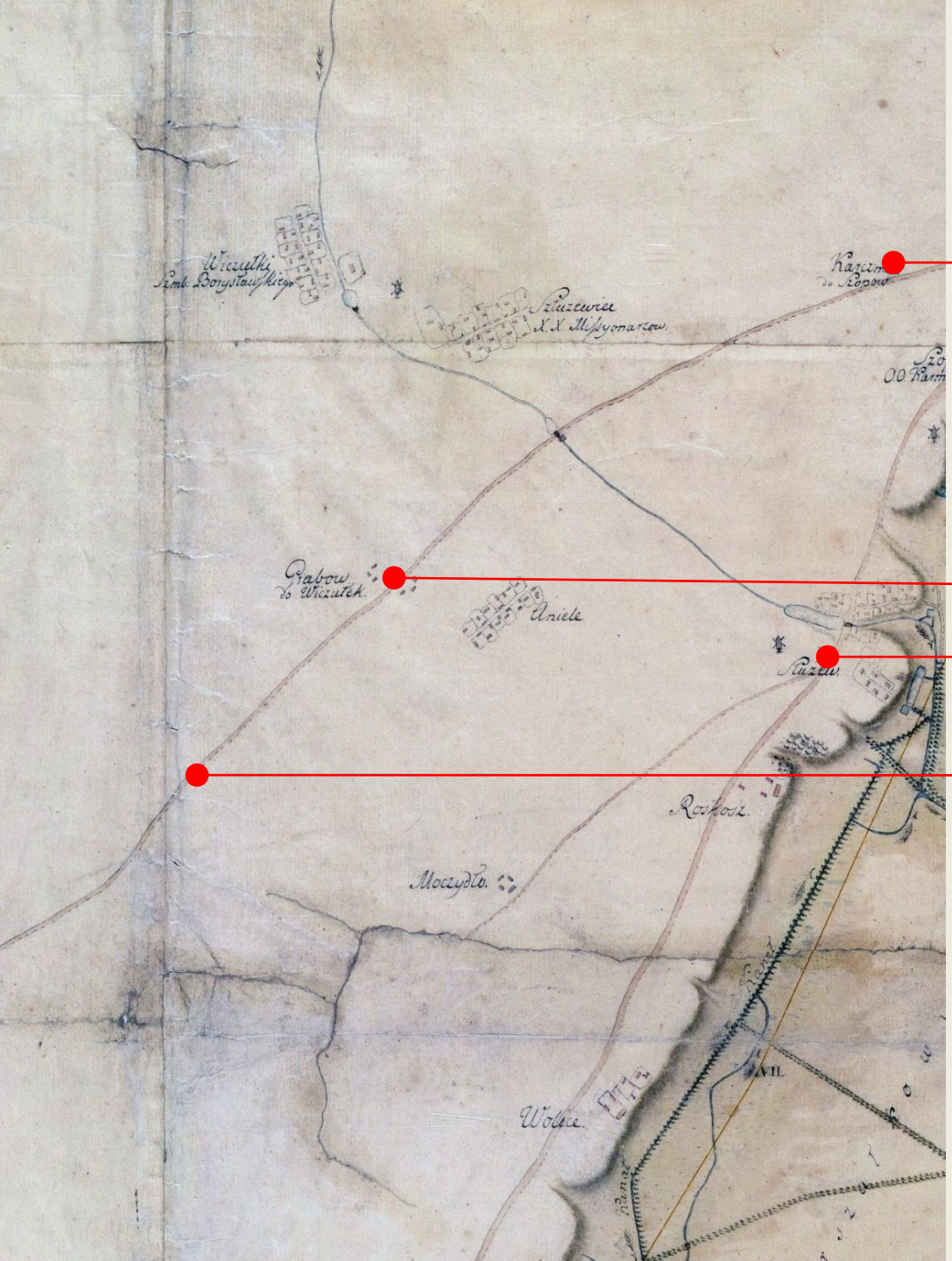

Karczma Szopy

Karczma Grabów

Karczma Służew

Trakt z Warszawy do Warki

Rys. nr 11. Mapa z 1768 roku.

Kolejnym właścicielem majątku został syn Wojciecha - Franciszek GRABOWSKI. W 1787 roku odsprzedał wsie: WYCZÓŁKI i JEMIELIN swojej siostrze Justynie i jej mężowi Ignacemu SOKOŁOWSKIEMU. Małżonkowie SOKOŁOWSCY posiadali kilkoro dzieci, między innymi syna Jakuba-Dominika.

Jakub-Dominik Sokołowski *(1784-1837)*

Był znanym malarzem, grafikiem i rysownikiem. Wcześnie okazał uzdolnienia plastyczne, które rozwijał w szkole w Warszawie. W 1804 roku w Wyczółkach powstały jego pierwsze prace, np. „pies z Wyczółek", „Folwark w Wyczółkach" „Wioska z kościołem".

Rys. nr 12.

Rys. nr 13.

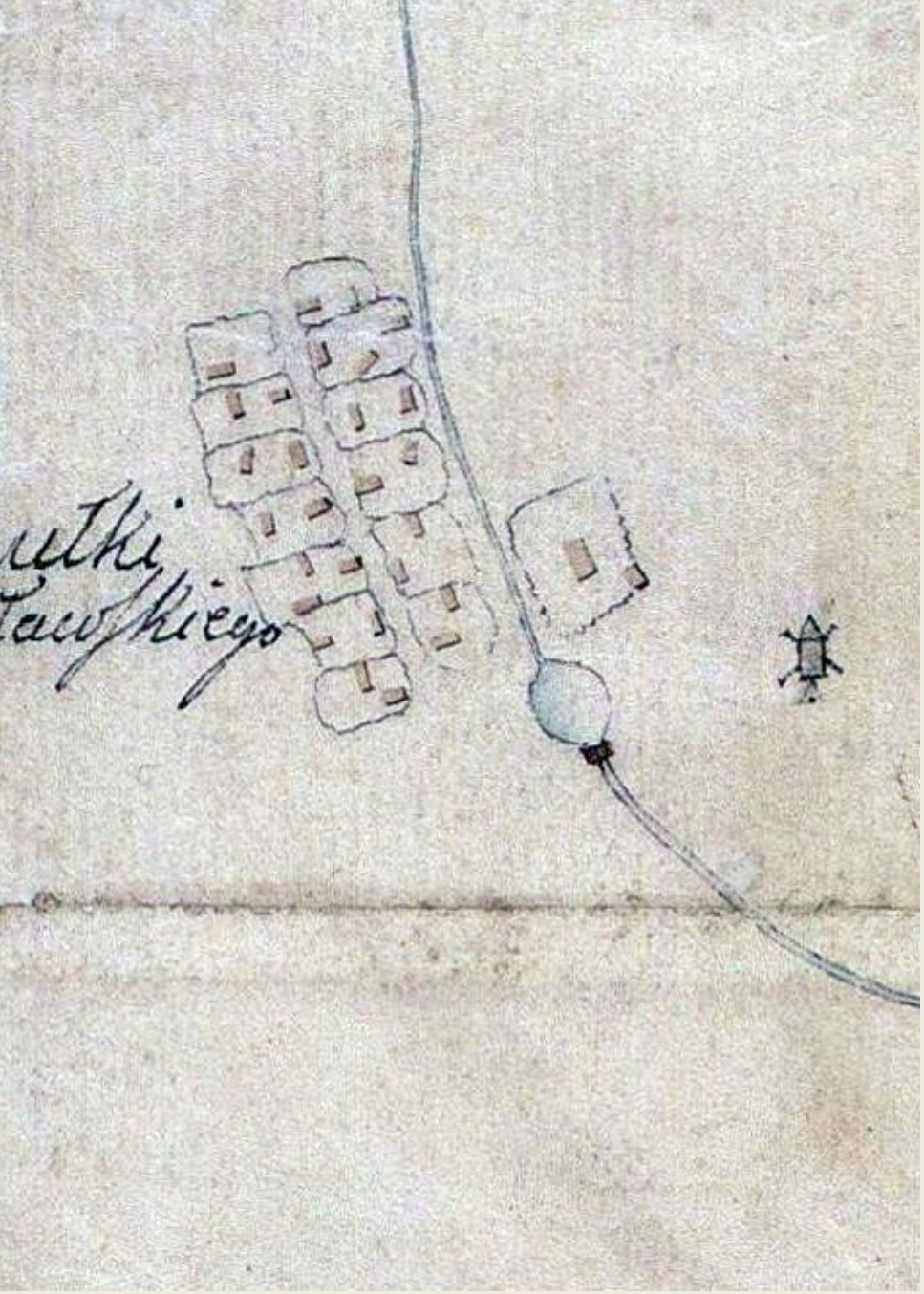

Rys. nr 14 WYCZÓŁKI 1768 rok.

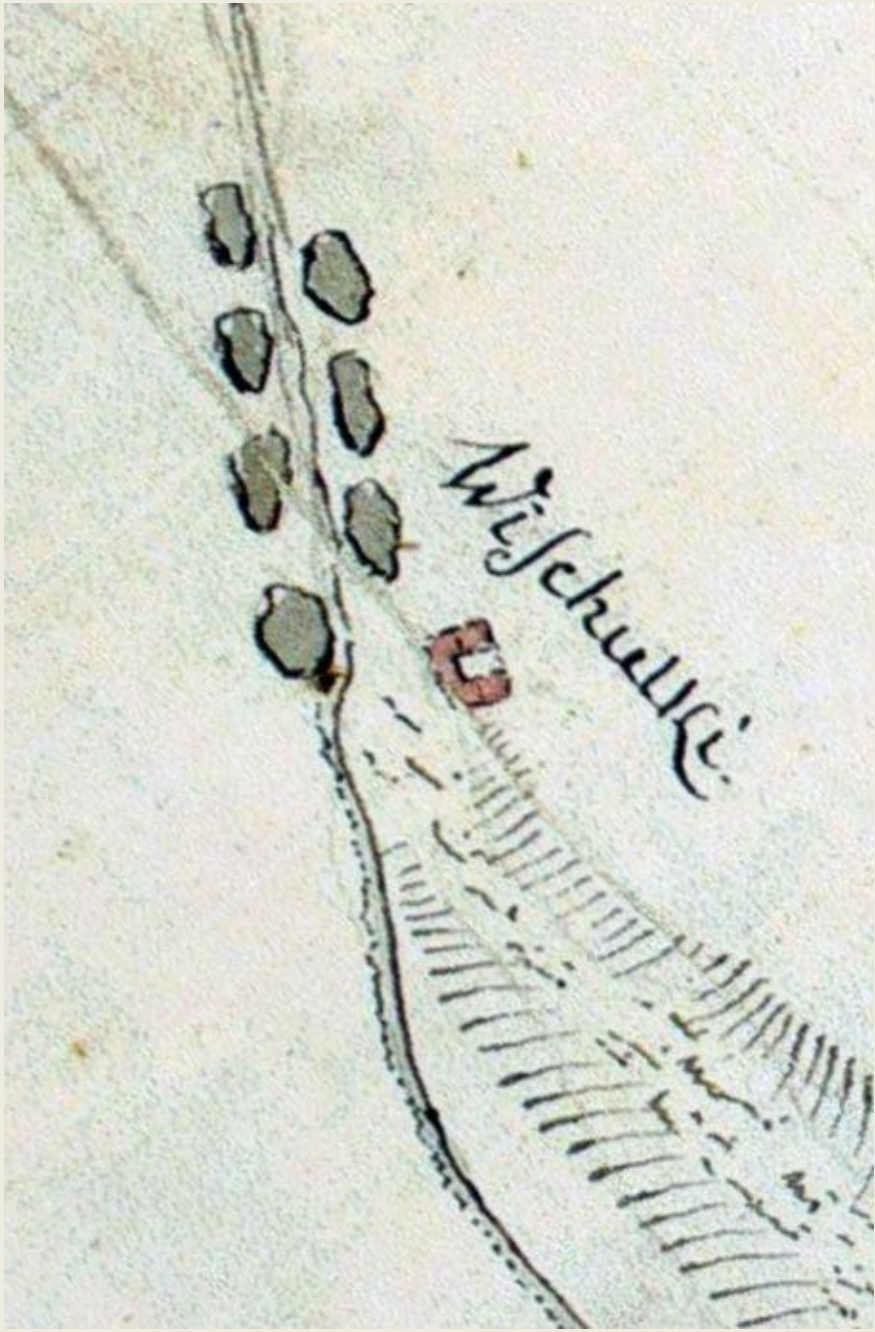

Rys. nr 14 WYCZÓŁKI 1795 rok.

20 maja 1805 roku Ignacy i Justyna GRABOWSCY sprzedali hrabiemu Feliksowi Dołęga KRETKOWSKIEMU zadłużony folwark WYCZÓŁKI wraz z modrzewiowym dworkiem z trzema hektarami parku angielskiego oraz wiatrak i wsie: GRABÓW, IMIELIN i IMIELINEK za 400 000 zł, a następnie razem z dziećmi przenieśli się do CZUŁCZYC.

***Feliks KRETKOWSKI** (1752-1822)*

Poseł na sejm czteroletni, senator, kasztelan Królestwa Polskiego. Najmłodszy syn Andrzeja KRETKOWSKIEGO – starosty kowalskiego i Teresy z GEMBARTÓW. Dziedzic miasteczka i majątku Grabów w łęczyckim. Brał czynny udział w Powstaniu Kościuszkowskim. W 1806 roku zgłosił się do służby wojskowej w formującej się armii polskiej. W randze generała brygady ufundowanej z własnych funduszy. 7 grudnia 1806 roku z rozkazu napoleońskiego marszałka Murata został mianowany radcą Najwyższej Izby Sprawiedliwości w Warszawie. Zmarł 30 listopada 1822 roku w Grabowie (Łęczyckie).

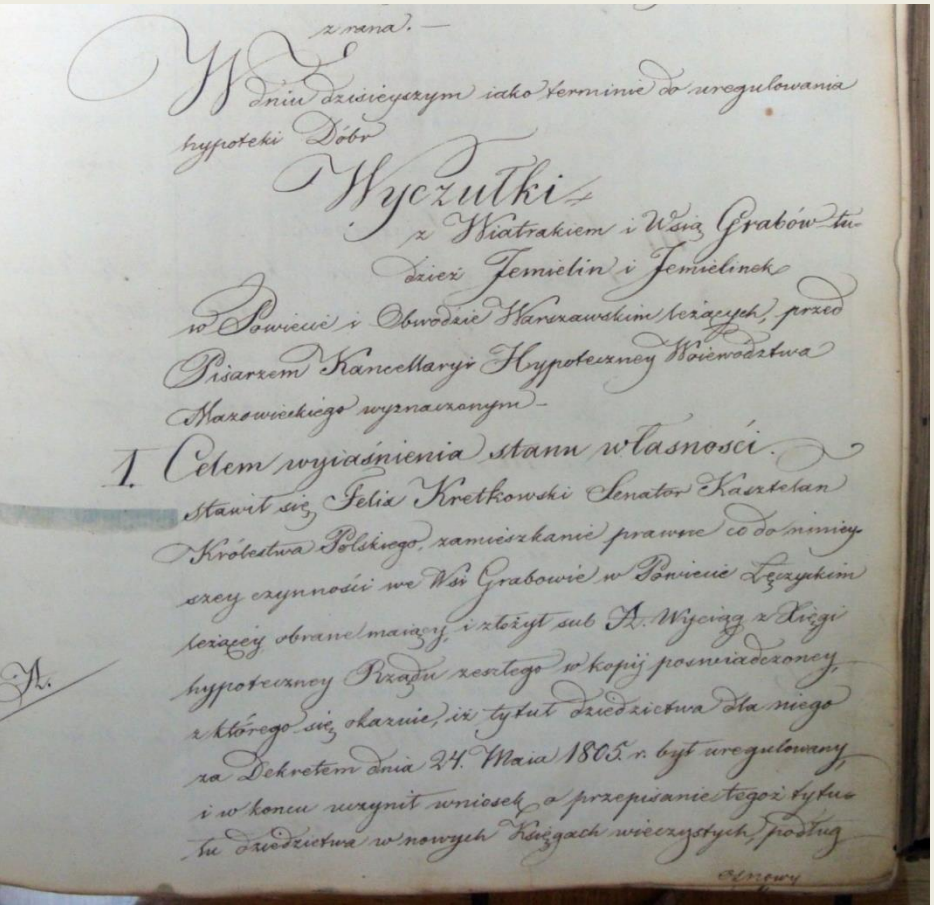
z rana. —
W dniu dzisieyszym iako terminie do uregulowania hypoteki Dóbr
Wyczułki
z Wiatrakiem i Wsią Grabów tudzież Jemielin i Jemielinek
w Powiecie i Obwodzie Warszawskim leżących, przed Pisarzem Kancellaryi Hypoteczney Woiewództwa Mazowieckiego wyznaczonym —
I. Celem wyiaśnienia stanu własności.
stawił się Felix Kretkowski Senator Kasztelan Królestwa Polskiego, zamieszkanie prawne co do niniey-szey czynności we Wsi Grabowie w Powiecie Łęczyckim leżącey obrane maiący, i złożył sub A. Wyciąg z Xięgi hypoteczney Rządu zeszłego w kopij poświadczoney, z którego się okazuie, iż tytuł dziedzictwa dla niego za Dekretem dnia 24. Maia 1805. r. był uregulowany, i w końcu uczynił wniosek o przepisanie tegoż tytułu dziedzictwa w nowych Księgach wieczystych, podług

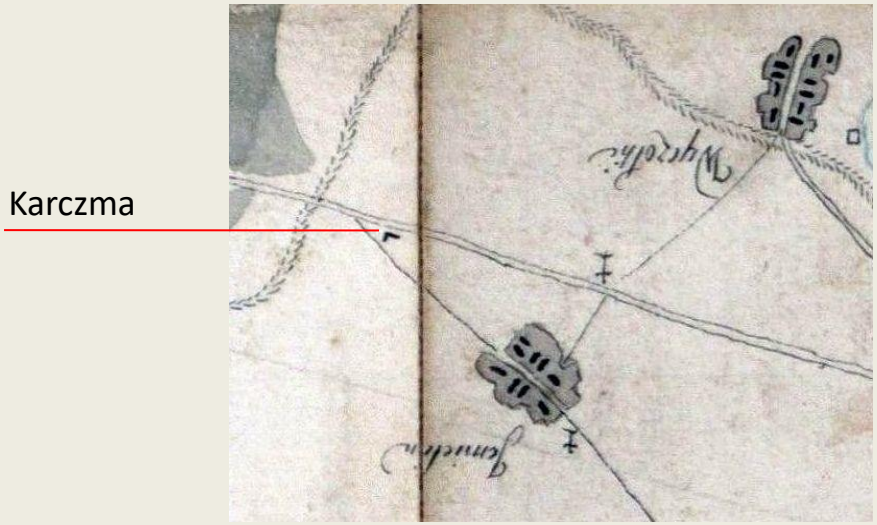

Rys. nr 15. WYCZÓŁKI i IMELIN 1814 rok.

Rys. nr 16. Akt z 10 kwietnia 1820 roku

Rys. nr 17. Mapa z 1814 roku.

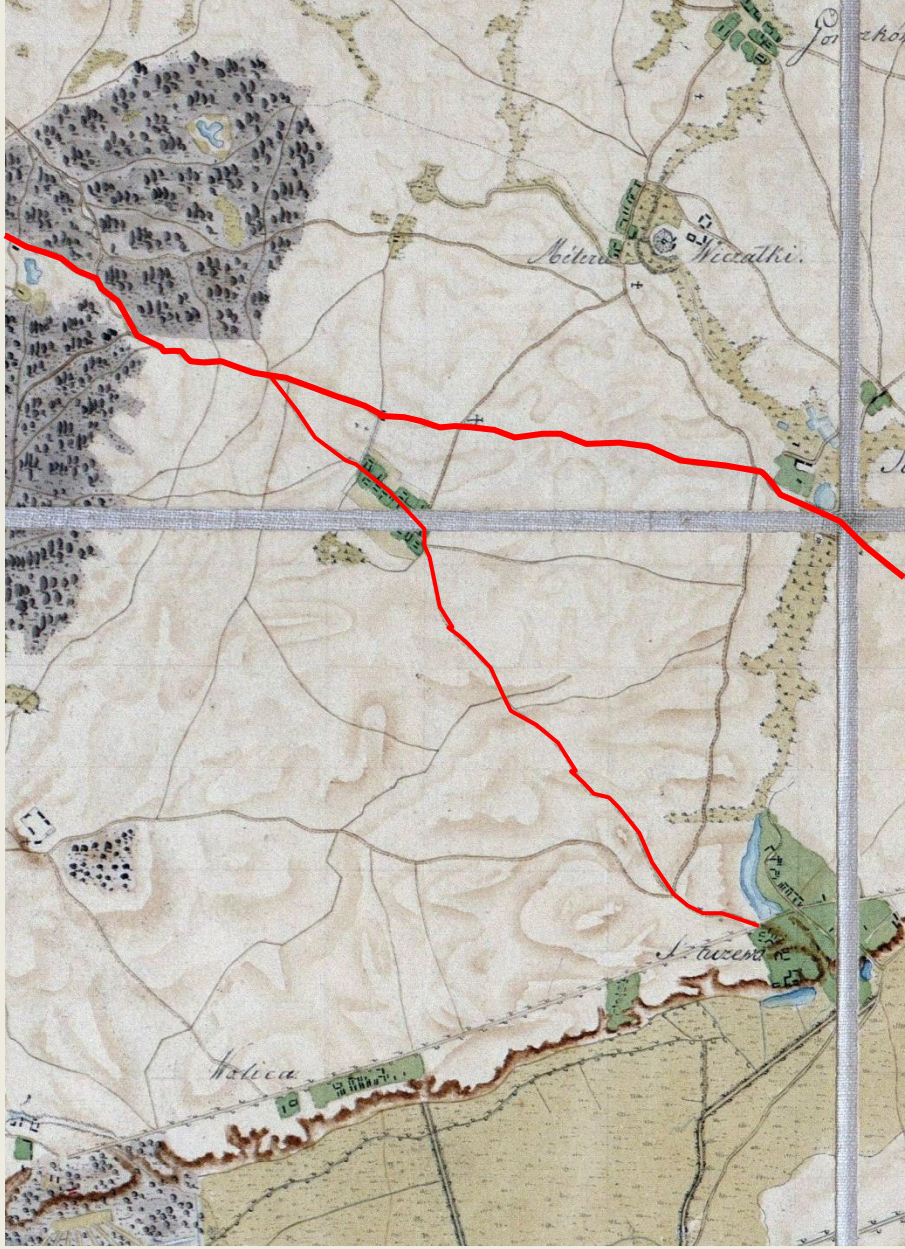

Rys. nr 18. Mapa z 1815 roku.

Rys. nr 19. Wyczółki 1815 rok.

Prawdopodobnie za czasów kasztelana Feliksa KRETKOWSKIEGO został wykopany staw z malowniczą wyspą pośrodku oraz założony park i rozbudowany folwark. Założenie dworskie i folwark zostały obsadzone szpalerem drzew.

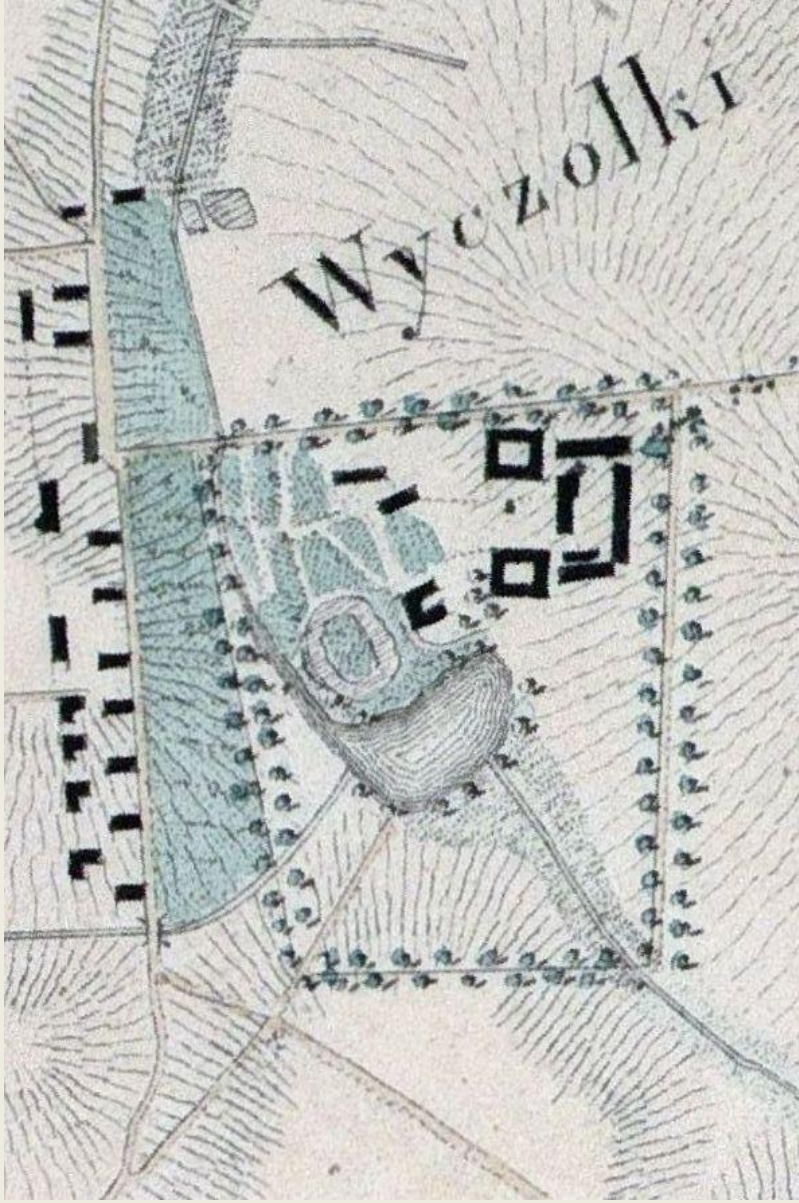

Rys. nr 20. WYCZÓŁKI 1819 rok.

Trakt z Warszawy do Warki

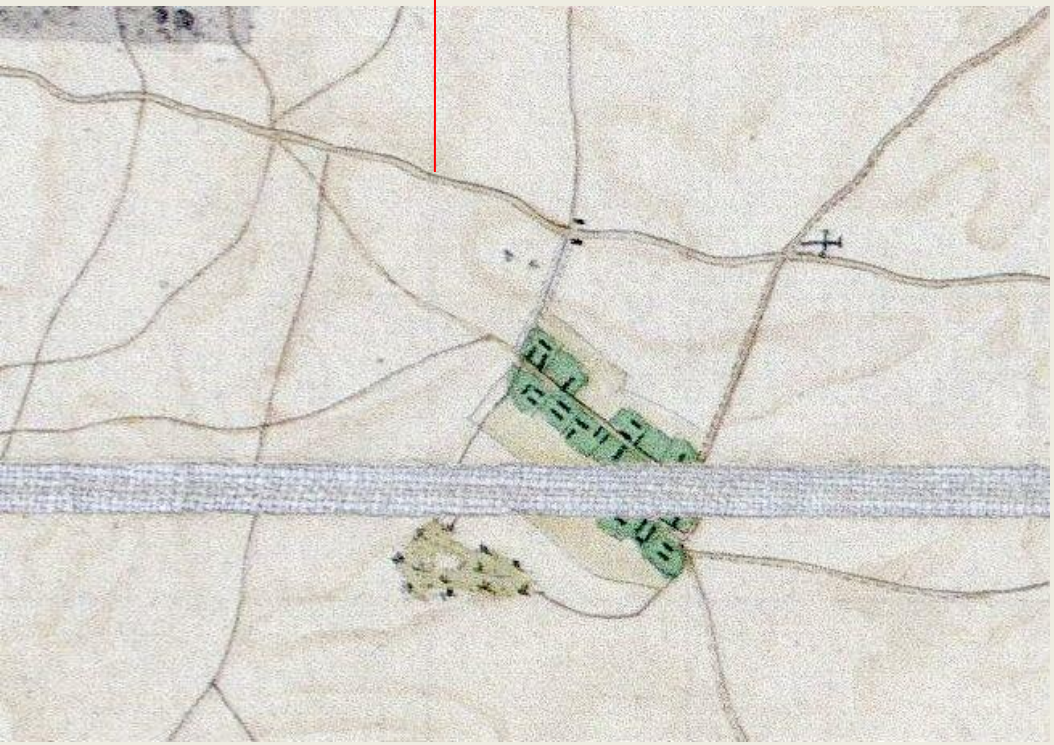

Rys. nr 21. IMIELIN 1815 rok.

Trakt z Warszawy do Warki

Rys. nr 22. IMIELIN 1819 rok.

Dnia 20 maja 1822 roku został zawarty kontrakt kupna - sprzedaży dóbr WYCZÓŁKI za 225 000 zł, pomiędzy Feliksem KRETKOWSKIM, a hrabią Izydorem KRASIŃSKIM i jego małżonką Barbarą z KRASICKICH.

Izydor Krasiński *(1774-1840)*

Generał piechoty, minister wojny w 1830 roku. Urodzony 13 stycznia w WIKISINIE, w powiecie ciechanowskim. Był synem Wojciecha i Marianny z domu SZWAŁOWSKIEJ. Miał trzech braci; Hilarego, ERZAMA i CHRYZANTYMA. Zanim przeniósł się do Wyczółek, był właścicielem Gruduska w powiecie ciechanowskim. Od 1798 roku żonaty z Barbarą z domu Krasicką, córką Antoniego, chorążego nadwornego litewskiego. Po upadku Powstania Listopadowego został zesłany do WOŁOGDY. Za wstawiennictwem żony powrócił do kraju i osiadł ponownie w Wyczółkach, gdzie mieszkał aż do śmierci. Był przyjacielem Juliana Ursyna Niemcewicza zamieszkałego w pobliskim URSYNOWIE. Umarł 22 listopada1840 roku. Pochowany w kościele Kapucynów przy ulicy Miodowej.

Rys. nr 23. Izydor KRASIŃSKI

„8 września 1827 roku. Wczoraj po obiedzie oddałem dawną już wizytę generałowi Izydorowi Krasińskiemu w WYCZÓŁKACH. Nie zastałem samego tylko panią CHRYZANTOWĄ – bratową jego.”

Julian Ursyn Niemcewicz „Dziennik z czynności moich w Ursynowie” strona 228

Trakt z Warszawy do Warki

Szosa do Puław

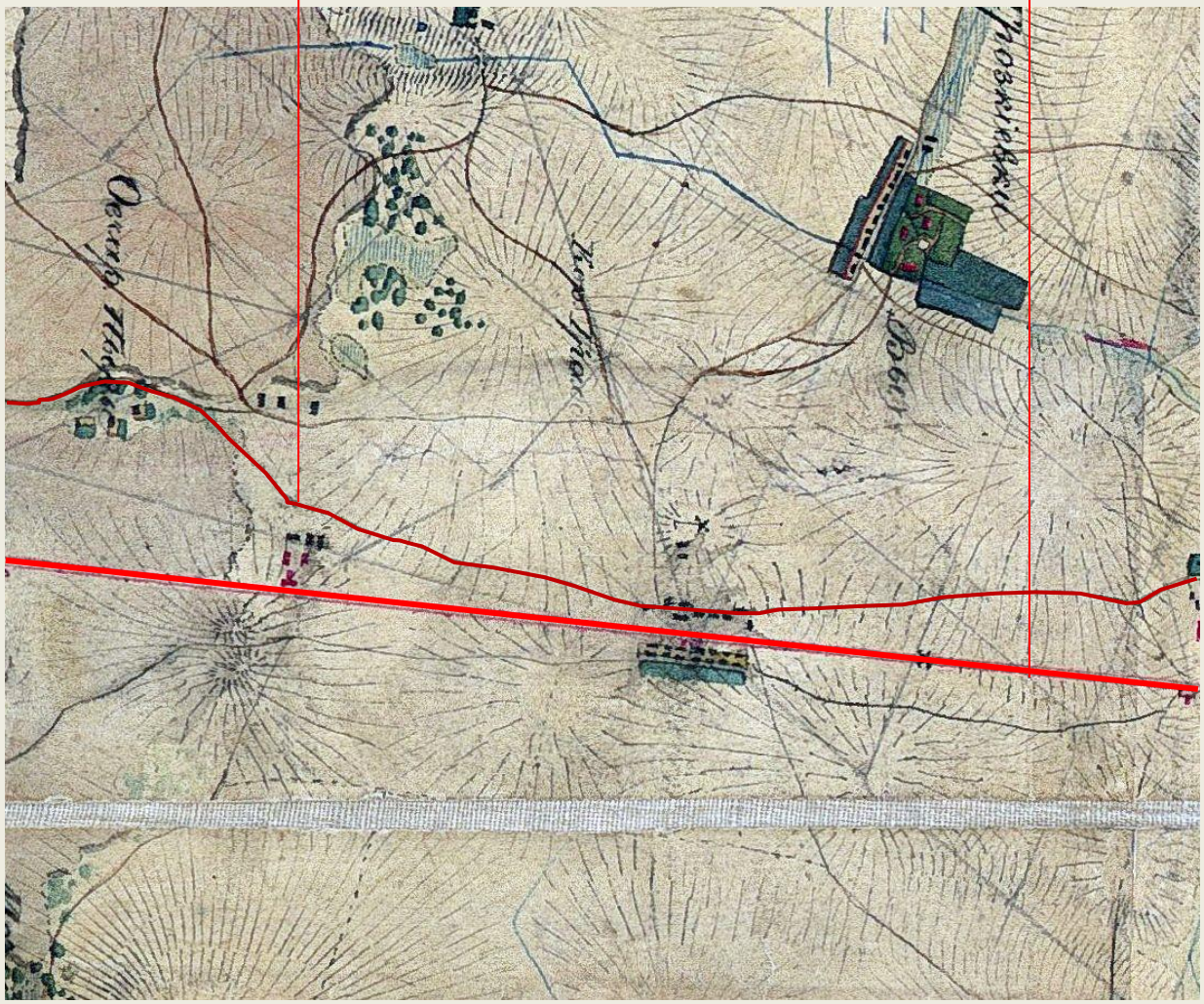

Rys. nr 24. Mapa z 1825 roku.

Karczma

Park

Usypana wyspa

Murowana kapliczka przy drodze z Wyczółek do Służewca z ~ 1815 r.

Folwark

Rządcówka

Dwór

Potok Służewski

Rys. nr 25. WYCZÓŁKI 1836 rok.

Po Powstaniu Listopadowym, podczas zsyłki Izydora do WOŁOGDY, w zadłużonym majątku WYCZÓŁKI brakowało gospodarza. Na dodatek zostały niespłacone wierzytelności dla poprzednich właścicieli – GRABOWSKICH. W tej sytuacji 10 czerwca 1835 roku żona Barbara, pod nieobecność męża, sprzedała w wieczystą dzierżawę Wawrzyńcowi MIKULSKIEMU część dóbr Wyczółkowskich - wieś JEMIELINEK alias KRASNOWOLĘ z jedenastoma włókami wraz z zabudowaniami i gorzelnią.

W następnej kolejności, kontraktem 28 czerwca 1836 oraz 29 kwietnia 1837 roku Barbara KRASIŃSKA wydzierżawiła wieczyście Stanisławowi SUSKIEMU, rachmistrzowi Dyrekcji Generalnej Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, kolonię GRABÓWEK wielkości 2 włók, położoną na południe od wsi GRABÓW przy dawnym Trakcie Wareckim.

7/19 marca 1838 roku Barbara KRASIŃSKA z KRASICKICH sprzedała za 305 000 zł. pozostałe dobra Wyczółkowskie z wsiami GRABÓW i IMIELIN kuzynowi męża – Wincentemu Janowi Korwin KRASIŃSKIEMU właścicielowi dóbr MORGI, PIĘCIORGI w powiecie pułtuskim.

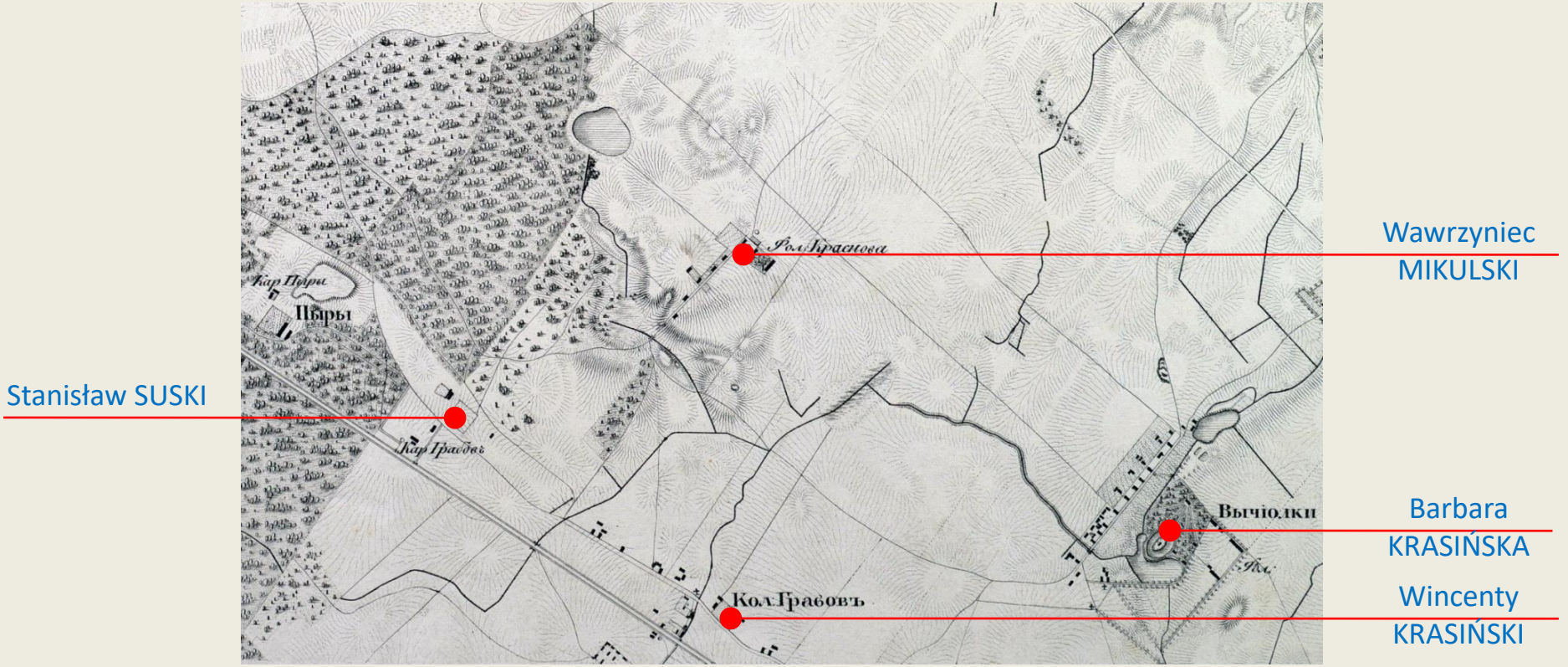

Rys. 26. Wsie WYCZÓŁKI, GRABÓW, KRASNOWOLA i kolonia GRABÓWEK. Rok 1836

Wincenty Jan Korwin Krasiński *(1782-1858)*
Generał, senator, wojewoda Królestwa Polskiego. Urodzony 5 kwietnia w BORELU na WOŁYNIU. Syn Jana, starosty opinogórskiego i Antoniny CZACKIEJ. Dziedzic dóbr MORGI i PIĘCIOROGI w powiecie pułtuskim, guberni płockiej. Właściciel podolskiego majątku DUNAJOWICE i ZŁOTY POTOK w Królestwie. W latach czterdziestych zamieszkały w dobrach SIEMIENICE, okręg orłowski, gubernia warszawska. Zmarł w Warszawie 24.11.1858 roku. Pochowany w OPINIOGÓRZE. Był wielkim entuzjastą NAPOLEONA. Ojciec poety – Zygmunta KRASIŃSKIEGO.

Rys. 27. Wincenty Jan Korwin KRASIŃSKI

W 1839 roku Wincenty KRASIŃSKI, przystąpił do Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego z dobrami WYCZÓŁKI w skład których wchodziły wsie: GRABÓW z parafii raszyńskiej oraz JEMIELIN z parafii służewskiej.

Rys. 28. Wincenty Jan Korwin KRASIŃSKI

Wincenty KRASIŃSKI namalowany przez Jakuba SOKOŁOWSKIEGO, syna Justyny i Ignacego SOKOŁOWSKICH, którzy w latach 1787-1805 byli właścicielami majątku WYCZÓŁKI.

16/28 kwietnia 1841 roku Wincenty KRASIŃSKI przepisał majątek na nieograniczoną własność za sumę 171 000 zł. Bolesławowi KRASIŃSKIEMU, bratankowi Izydora KRASIŃSKIEGO - poprzedniego właściciela majątku.

Bolesław KRASIŃSK*I był oficerem i inżynierem. Żonaty z Ludwiką DUNIN-WĄSOWICZ. Zamieszkały w JANIKOWIE, guberni sandomierskiej. Syn CHRYZANTA (1777-1820) i Ludwiki z domu ORZESZKO.*

Przedsiębiorczy i patriotycznie nastawiony Bolesław KRASIŃSKI zapisał się w sposób szczególny dla dóbr WYCZÓŁKOWSKICH, postanowił bowiem odstąpić całkowicie od przyjmowania pańszczyzny we wsi JEMIELIN i oddać włościanom uprawiane przez nich grunta w wieczystą dzierżawę wraz z zabudowaniami, ogrodami i pastwiskami. Każdy z dzierżawców zobowiązany został do płacenia czynszu w wysokości 300 złotych rocznie.

Wykaz dzierżawców we wsi JEMIELIN w roku 1841:

1. - Marian BOGUTA
2. - Franciszek DERDA
3. - Paweł GNIADEK
4. – Jan KARNACKI
5. – Andrzej KŁOSIEWICZ
6. – Andrzej ŁAGOWSKI
7. – Franciszek ŁAGOWSKI
8. – Franciszek MRÓWKA
9. – Ludwik MRÓWKA
10. – Krzysztof OBŁUCKI
11. - Wojciech OCHMAŃSKI
12. – Bonifacy PRZYBYŁO
13. – Karol RADOMSKI
14. – Michał UFNALEWSKI
15. - Jan WALENDZIK
16. – Franciszek ŻEBROWSKI
17. – Wojciech ŻEBROWSKI

Bolesław KRASIŃSKI postanowił również osiedlić we wsi JEMIELIN kolonistów pochodzenia niemieckiego.
18 czerwca 1841 roku wydzierżawił im grunty wraz z gospodarstwami, ogrodami i łąkami we wsi JEMIELIN.

Wykaz kolonistów we wsi JEMIELIN w roku 1841:

1.- Filip GOETELL
2.- Jan BODEMER
3.- Piotr LEHR

Na południowych rubieżach Dóbr Wyczółki znajdował się skraj lasu ciągnącego się jeszcze na południe do wsi KIERSZEK i na wschód do KABAT. Wykarczowanie istniejącego lasu i zagospodarowanie nieużytków pozwalało na uzyskanie nowych dochodów. Kontraktem z dnia 9 sierpnia 1841 roku Bolesław KRASIŃSKI oddał w wieczystą dzierżawę cztery włóki gruntu lasu pod wycięcie i założenie kolonii, którą nowi osadnicy nazwali LUDWINOWEM. Zgodnie z zapisem kontraktu koloniści zwolnieni byli z płacenia czynszu przez trzy lata. Wedle woli dziedzica nowe zabudowania miały być murowane oraz zabezpieczone w Towarzystwie Ogniowym. W dodatkowym punkcie umowy Bolesław KRASIŃSKI zastrzegł sobie możliwość postawienia w przyszłości na gruntach LUDWINOWA karczmy, co jednak nigdy nie nastąpiło.

Wykaz kolonistów w osadzie LUDWINÓW w roku 1841

1. - Jan GOSSMANN
2. - Henryk HILDEBRANDT
3. - Mateusz BAUER
4. - Fryderyk BAUER

Kontraktem z dnia 9 sierpnia 1841 roku Bolesław KRASIŃSKI oddał w wieczystą dzierżawę grunta we wsi WYCZÓŁKI. Zastrzegł sobie jednak, iż czynszownicy nie mają żadnego prawa do pastwiska i do lasu, które należą do dziedzica.

Wykaz dzierżawców we wsi WYCZÓŁKI w roku 1841:

1. - Wojciech ŁAGOWSKI
2. - Wojciech ZABŁOCKI
3. - Wojciech DERDA
4. - Wojciech RUTKOWSKI
5. - Michał WALENDZIK
6. - Józef MATROCKI

Kolejnym kontraktem z dnia 12 sierpnia 1841 roku Bolesław KRASIŃSKI oddał w wieczystą dzierżawę kolejne grunty w WYCZÓŁKACH:

7. - Franciszkowi ŻEBROWSKIEMU
8. - Michałowi PADUCHOWI

Operatywny dziedzic wydzierżawił kolejne 16 morgów młynarzowi z WYCZÓŁEK – Feliksowi ZATORSKIEMU i jego małżonce - Agnieszce z WIERZBICKICH. Teren ten graniczył od wschodu z Szosą Aleksandryjską (ul. Puławska), od południa z drogą prowadzącą z WYCZÓŁEK do JEMIELINA (ul. Poleczki), od zachodu z drogą z WYCZÓŁEK do SŁUŻEWCA. Jak zapisano w umowie „grunt jest prawie trójkątnej formy". Stojący na nim wiatrak i wszelkie zabudowania od tej pory miały być własnością kupujących. 27 grudnia 1845 roku małżonkowie ZATORSCY cały swój majątek przepisali swojemu synowi – Stanisławowi ZATORSKIEMU.

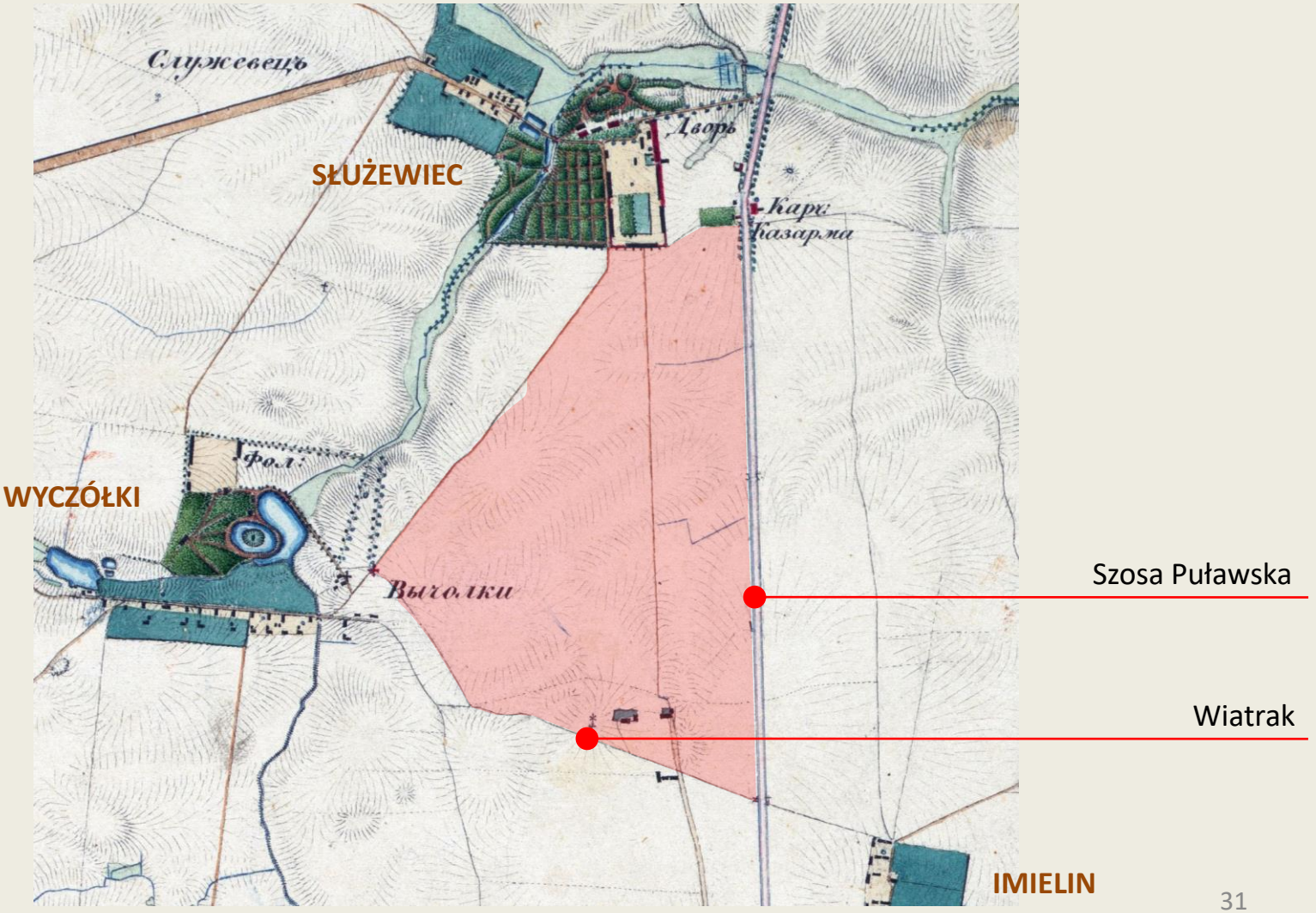

Rys. 29. Grunty młynarza Feliksa ZATORSKIEGO

Ostatecznie 12 stycznia 1842 roku Bolesław KRASIŃSKI odsprzedał za sumę 47 850 rubli, całe dobra WYCZÓŁKI hrabiemu Fryderykowi SKARBKOWI.

Hrabia Fryderyk Skarbek (1792-1866)*, szambelan królewski, kawaler orderu św. Stanisława, tajny radca stanu, prezes Dyrekcji Ubezpieczeń w Warszawie, udziałowiec Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego. Żonaty z Pelagią z Rutkowskich. Zamieszkały przy ulicy Leszno nr 720, następnie Nowolipki nr 2406 oraz w dworze w Wyczółkach.*

Rys. nr 30. Fryderyk Skarbek

Rys. nr 31. Fryderyk Skarbek

2 lipca 1842 roku hrabia Fryderyk SKARBEK sprzedał w wieczystą dzierżawę kolejne pięć gospodarstw w kolonii w GRABOWIE, kolonistom ze wsi SZOPY NIEMIECKIE. Pierwsza kolonia licząc od granicy GRABÓWKA (strona południowa) przypadła Mikołajowi HUTER, następna Michałowi HAAG, kolejna Marcinowi BISZOF, czwarta Jakubowi LITERER, zaś piątą czterej koloniści zostawili do wspólnego użytkowania i wolnego zarządzania. Oprócz corocznej zapłaty 45 rubli w monecie srebrnej, każdy nowy czynszownik zobowiązany był oddawać do dworu WYCZÓŁEK w dniu św. Marcina po dwa kapłony. Dotychczasowi mieszkańcy musieli opuścić domostwa na warunkach ugod z nowymi dzierżawcami, zabierając jednocześnie ze sobą zboże i inne płody rolne.

Aktem kontraktu z dnia 4 stycznia 1860 roku hrabia Fryderyk SKARBEK wypuścił i nadał w wieczystą dzierżawę Antoniemu LASKOWSKIEMU 30 mórg gruntu wraz z folwarkiem WYCZÓŁKI.

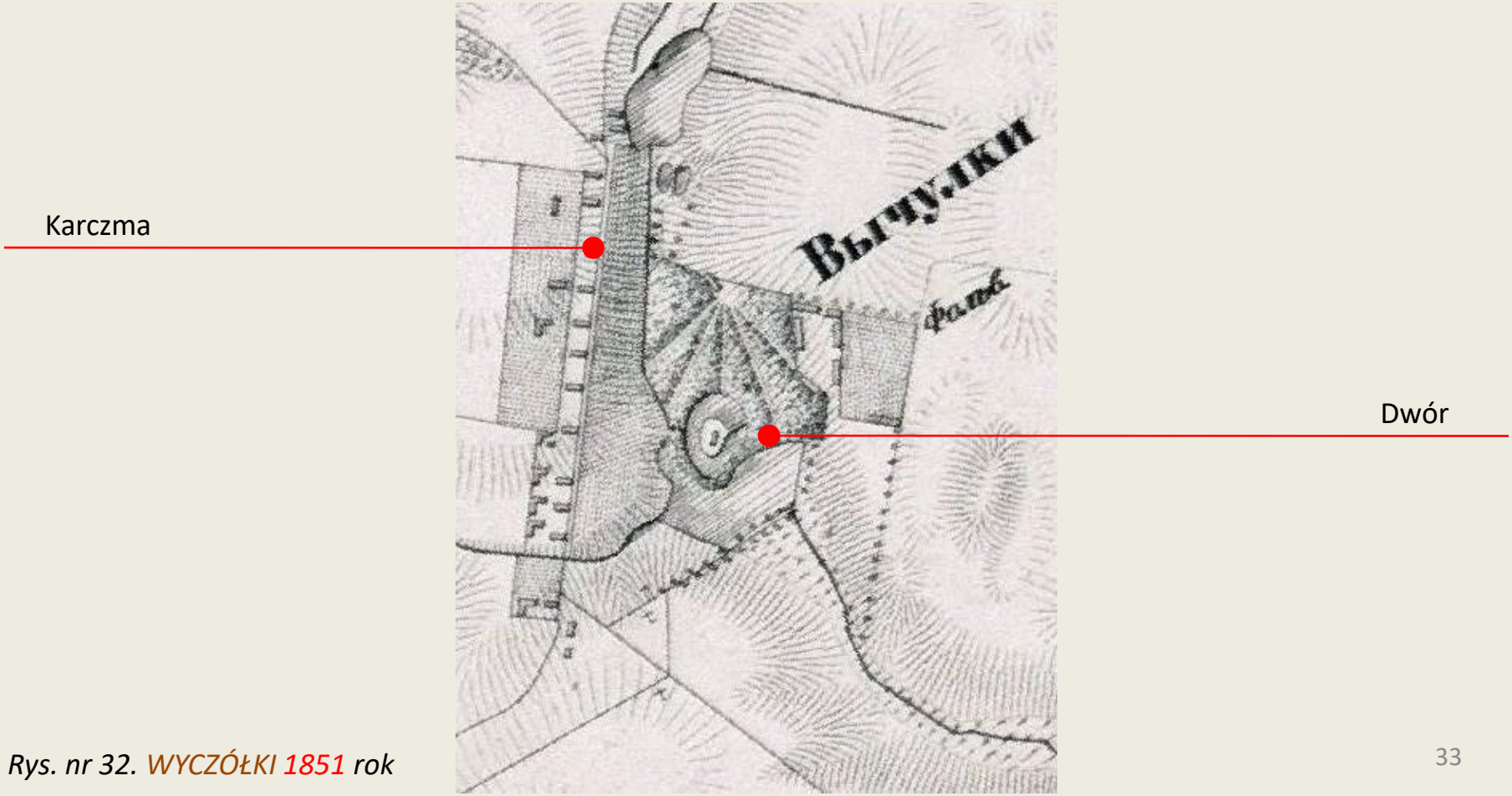

Rys. nr 32. WYCZÓŁKI 1851 rok

2/14 lipca 1860 roku hrabia Fryderyk SKARBEK sprzedał część dóbr WYCZÓŁKI (Litera „**A**”) hrabiance Marcie GRABOWSKIEJ.
24 czerwca 1860 roku hrabia Fryderyk SKARBEK sprzedał folwark WYCZÓŁKI (Litera „**B**”) z gruntem karczemnym o powierzchni 5 włók, za 22 000 rubli, swojemu synowi hrabiemu Henrykowi SKARBKOWI.

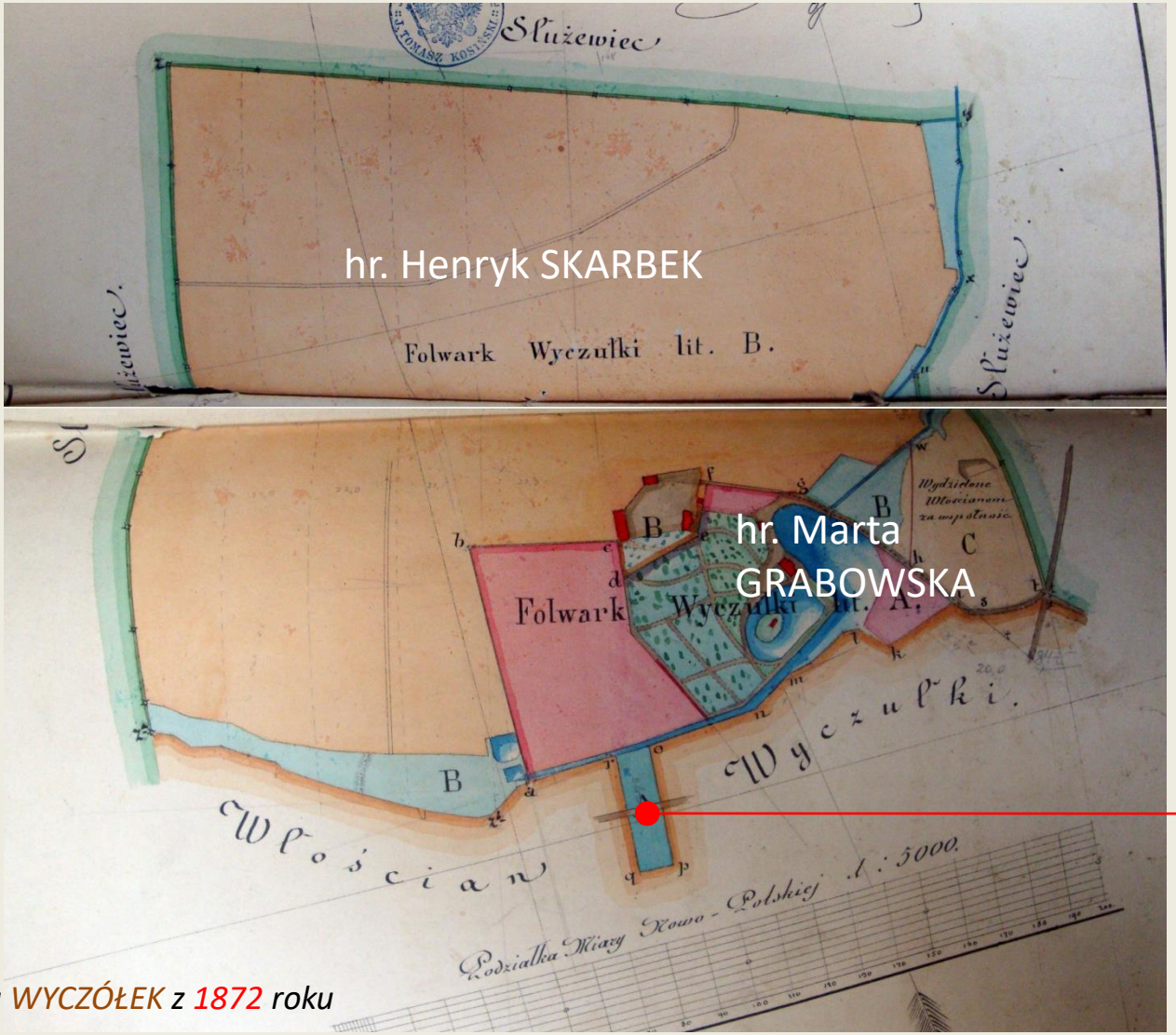

Rys. nr 33. Mapa WYCZÓŁEK z 1872 roku

Henryk Skarbek *(1839-1904) kilka dni przed wybuchem powstania styczniowego ożenił się z Aleksandrą OKĘCKĄ z KROBOWA pod GRÓJCEM, po czym wyruszył na wojnę. Został adiutantem gen. Ludwika MIEROSŁAWSKIEGO i wziął udział w przegranej bitwie pod KRZYWOSĄDZEM. Został ranny i pojmany przez Rosjan. Następne półtora roku spędził w więzieniu w twierdzy modlińskiej. Pomimo recydywy został już w 1865 roku uwolniony i powrócił do WARSZAWY. Nie stracił majątku ani tytułu hrabiowskiego…*

Henryk Skarbek w 1861 roku, fot. Karol Beyer

Rys. nr 34.

Dalsze losy majątku WYCZÓŁKI (LITERA **A**).

• Zaświadczenie wójta gminy Falenty z 14/26 czerwca 1876 roku, iż część dóbr ziemskich WYCZÓŁEK (litera A) jest własnością Henryka **RAJCHMANA**.

• „Przed II Wojną Światową właścicielem dworu był pan **MUTNIAŃSKI**, który miał aptekę na rogu ul. Smolnej i Nowego Światu w Warszawie. Właściciele ci prowadzili wzorowe gospodarstwo ogrodnicze. Ponieważ było to małżeństwo bezdzietne spadkobierczynią została jedna z siostrzenic – pani **SZYMAŃSKA**, która sprzedała majątek Józefowi Adolfowi **BERENSEWICZOWI**. Nowy właściciel w dalszym ciągu prowadził to gospodarstwo wraz ze wspólnikiem (HENICH) [2]. Po jakimś czasie spółka rozpadła się i w tej chwili ziemia leży odłogiem." [1]

[1] Relacja Kazimierza LASKOWSKIEGO lat 86 z WYCZÓŁEK – 2004 rok
[2] Relacja Antoniego LATOSZKA lat 94 z WYCZÓŁEK – 2016 rok

Ostatni właściciel, Andrzej Józef BERENSEWICZ, na przełomie XX i XXI wieku przekazał posiadłość w ręce swojego krewnego Pawła SIERPIŃSKIEGO. [1]

[1] http://warszawaexpress.pl/2_217_bezcenny-dw-r-uratowany.html

Dalsze losy majątku WYCZÓŁKI (LITERA **B**).

• 28 lipca 1871 roku na żądanie Wolfa **BLANKSZTEJNA** komornik zajmuje WYCZÓŁKI należące do hrabiego Konstantego **GRABOWSKIEGO**.

• Zaświadczenie wójta gminy Falenty z 14/26 czerwca 1876 roku, iż część dóbr ziemskich Wyczółek (litera B) jest własnością **Jakuba BAUER** i jego żony Pauliny z HANÓW.

• „Około 1900 roku **Piotr ŁAGOWSKI** i jego żona Katarzyna z LASKOWSKICH kupili posiadłość w WYCZÓŁKACH i zamieszkali tam z trojgiem dzieci: Janem, Wacławem i Bronisławą. Na ojcowiźnie pozostał **Jan ŁAGOWSKI** ożeniony z Felicją z domu STYCZEK, z której miał jedyną córkę Jadwigę zamężną za Zdzisława BIELONKO. Około 1917 roku wybudował nowy dom „pałac". Jan ŁAGOWSKI miał ukończoną Szkołę Rolniczą i był na praktyce w Belgii. Prowadził gospodarstwo rolno-ogrodnicze o powierzchni 66 hektarów ornej ziemi. Po II Wojnie Światowej i reformie rolnej przyjął pod swój dach „rozkułaczoną" siostrę wraz z mężem Walentym STYCZKIEM. Wtedy właśnie Jadwiga LASKOWSKA znalazła się w „pałacu" w WYCZÓŁKACH, ponieważ w 1947 roku wyszła za mąż za Jana STYCZKA, najmłodszego potomka Bronisławy i Walentego STYCZKÓW. Mieszkała tam z teściami i siostrą męża Zofią, która była cioteczną siostrą Stefana RUDNICKIEGO. Po wielu latach właścicielka „pałacu" w WYCZÓŁKACH – Jadwiga BIELONKO przeniosła się do Warszawy, a stary już „pałac" wraz z jednohektarowym ogrodem, postanowiła sprzedać."[1]

[1] Relacja Jadwigi STYCZEK z domu Laskowskiej 2004 rok

Rys. nr 35. WYCZÓŁKI 1872 rok.

Rys. nr 36. WYCZÓŁKI 1899 rok.

Rys. nr 37. Dwór i folwark WYCZÓŁKI 1944 rok.

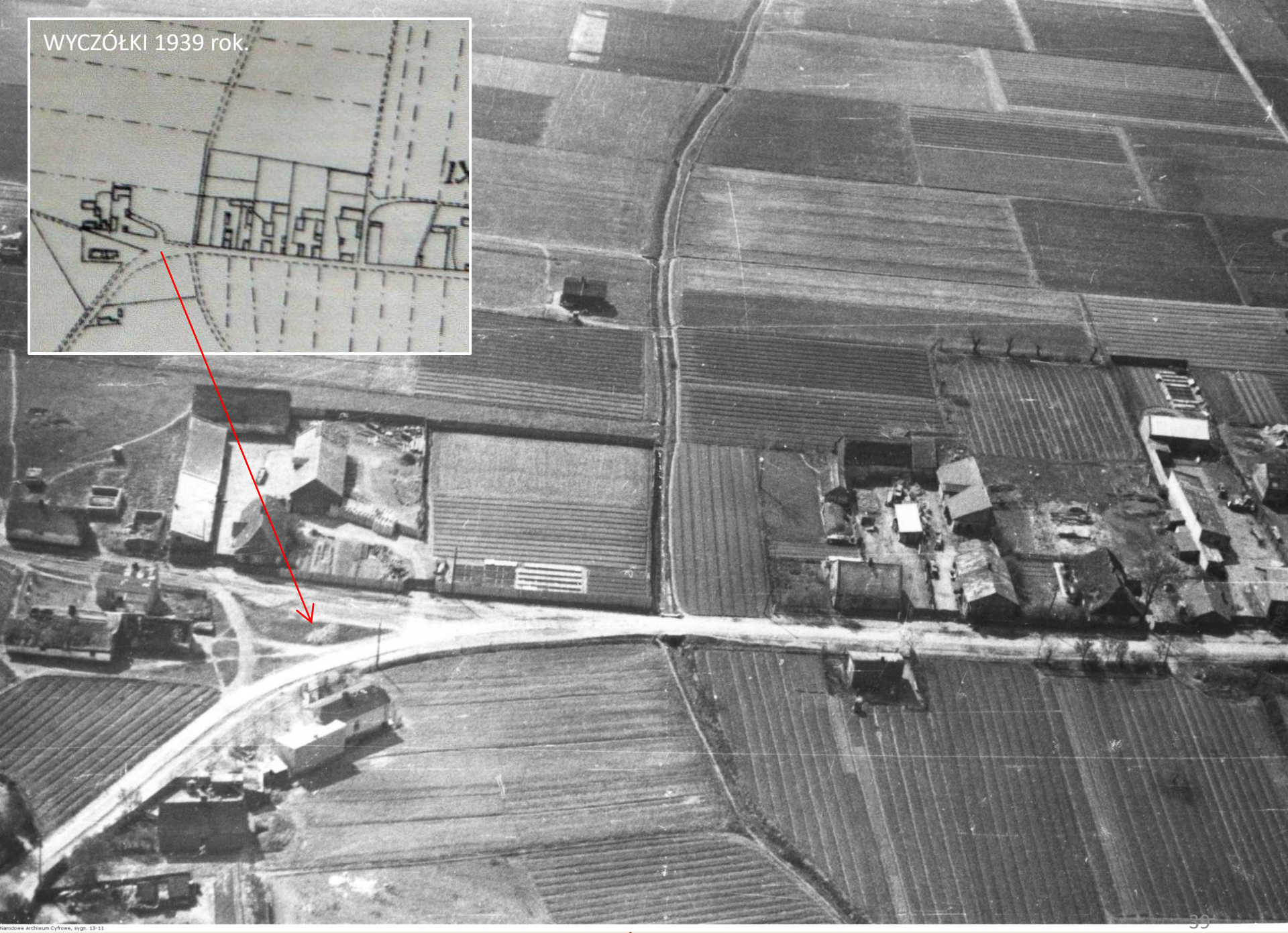

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 13-11

Rys. nr 38. WYCZÓŁKI 1944 rok.

Rys. nr 39. Gospodarstwo Jadwigi STYCZEK z domu LASKOWSKIEJ

Jan STYCZEK - drugi od prawej strony
Jadwiga STYCZEK z LASKOWSKICH – trzecia od prawej strony.

Rys. nr 40. Folwark w WYCZÓŁKACH (Litera B) 1947 rok.

Rys. nr 41. Żniwa w WYCZÓŁKACH 1942 rok.
Widok w kierunku Wyścig i ulicy Puławskiej.
(pierwsza od lewej - Jadwiga Styczek)

Rys. nr 42. Żniwa w WYCZÓŁKACH.
Antoni LASKOWSKI i Henryk GRZEGŻÓŁKA

Rys. nr 43. Dożynki w WYCZÓŁKACH (koło młodzieży wiejskiej „WICI”) 1946 rok.

Rys. nr 44. Dożynki w WYCZÓŁKACH 1950 rok.

Rys. nr 45. Budynek karczmy w WYCZÓŁKACH

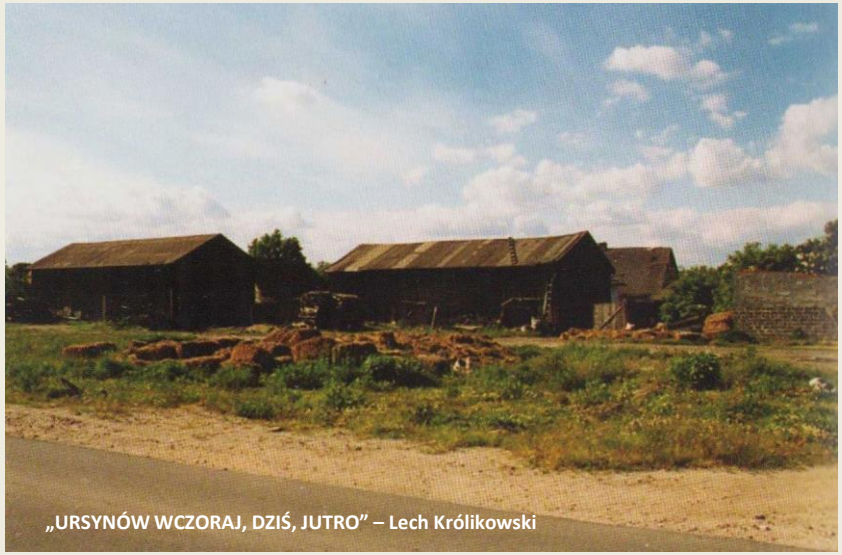

Rys. nr 46. Wyczółki 1991 r.

Rys. nr 47. Wyczółki w połowie lat 90 XX w.

Rys. nr 48. Murowana chałupa w WYCZÓŁKACH.

Rys. nr 49. Drewniana chałupa o konstrukcji zrębowej (Janiny Graff).

Rys. nr 50. Murowana kapliczka z około 1815 roku w WYCZÓŁKACH.

Na Wyczółkach

Kępa drzew tak starych i wysokich, że całkowicie zasłaniających horyzont. Zapuszczona, wyboista droga. Trzeba przejść spory kawałek, aby ujrzeć mulisty kanał i płytkie rozlewisko otaczające romantyczną wysepkę. Za drzewami majaczy sczerniała sylwetka dworku, który wygląda jednowymiarowo jak sztych, zaledwie muśnięty piórkiem i rylcem. Z bliska widać, że jest to właściwie mumia, wysuszona i zetlała powłoka czegoś co już dawno nie istnieje.
Wyczółki musiały być kiedyś dużą i majętną posiadłością ziemską. Świadczą o tym osiemnastowieczne budynki gospodarskie, zbyt rozległe w zestawieniu z dzisiejszymi rozmiarami tej dziwnej enklawy – ostatniego prywatnego folwarku w granicach naszego miasta tuż za Wyścigami. Świadczy o tym i wspomniana wyspa ze spróchniałym mostem i zgromadzone wokół podjazdu ułamki rzeźb klasycystycznych.
Może to wpływ szarej, jesiennej pogody, ale wydaje mi się, że wylądowałem na „Wyspie umarłych" z obrazu BOECKLINA.
W pokoju zastawionym przepysznymi antykami rozmawiam z właścicielką – panią wielce leciwą i dostojną. Ledwo uchwytny szmer wspomnień, niezbyt już wyraźnych i zrozumiałych: jakieś koneksje rodzinne, transakcje sprzed półwiecza, pogrzeby, chrzciny, spadki i testamenty…
Dworek nie był wprawdzie pałacykiem myśliwskim, jak twierdzą mieszkańcy Wyczółek, zaliczany jest jednak do cenniejszych na Mokotowie zabytków i znajduje się pod opieką dzielnicowego architekta-konserwatora.

Jerzy Kasprzycki – „Warszawskie pożegnania" 1967

Rys. nr 51. Modrzewiowy dwór w WYCZÓŁKACH

Rys. nr 52. Park dworski w WYCZÓŁKACH

Fot. Tomasz ZIEMSKI 2005 r.

Rys. nr 53. Dwór w WYCZÓŁKACH

Fot. Tomasz ZIEMSKI 2005 r.

Fot. Tomasz ZIEMSKI 2005 r.

Rys. nr 54. Dwór w WYCZÓŁKACH

Rys. nr 55. Rzeźba we dworze w WYCZÓŁKACH

Rys. nr 56. Rzeźba we dworze w WYCZÓŁKACH

Rys. nr 57. **Wyczółki, rzeźba w parku.**
Fot. Ze zbiorów Pawła Sierpińskiego

Rys. nr 58. Maszyna rolnicza z 1916 roku we dworze w WYCZÓŁKACH

Rys. nr 59. Maszyna rolnicza z 1916 roku we dworze w WYCZÓŁKACH

Zapytanie nr 6490

do ministra kultury i dziedzictwa narodowego
w sprawie przyszłości zabytkowego Dworu na Wyczółkach na warszawskim Ursynowie

Zgłaszający: Stanisław Tyszka
Data wpływu: 05-01-2018

Szanowny Panie Ministrze!

W związku z interwencjami w moim biurze poselskim zwracam się z zapytaniem dotyczącym przyszłości zabytkowego Dworu na Wyczółkach w Warszawie.
Dwór na Wyczółkach położony jest w dzielnicy Ursynów w m.st. Warszawa. Wyjątkowa jest jego architektura (dwór modrzewiowy) oraz jego historia. Dwór na Wyczółkach należał niegdyś do Fryderyka Skarbka (1792-1866). Wcześniej rodzina Skarbków była właścicielem Żelazowej Woli, a Fryderyk Skarbek protektorem i chrzestnym Fryderyka Chopina. To właśnie na cześć Fryderyka Skarbka, Mikołaj Chopin nadał imię swojemu synowi, przyszłemu wielkiemu kompozytorowi. Fryderyk Skarbek od 1818 r. był profesorem ekonomii Uniwersytetu Warszawskiego, pisarzem i działaczem politycznym i społecznym. Dwór na Wyczółkach jest pamiątką po tej wielkiej rodzinie, ale także - pośrednio - związany jest z losami Fryderyka Chopina.
Obecnie przedmiotowy budynek jest własnością prywatną i jest wpisany do rejestru zabytków pod nr A-643/1, na mocy decyzji z lipca 1965 r. Stołeczny Konserwator Zabytków w latach 2009–2015 przeprowadził kilkukrotnie kontrole przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w tym budynku.

W wyniku ustaleń z kontroli, Stołeczny Konserwator Zabytków wszczął z urzędu postępowanie administracyjne w sprawie wykonania prac zabezpieczających budynek przed zniszczeniem i w dniu 30 października 2012 r. wydał decyzję administracyjną nakazującą właścicielowi wykonanie prac konserwatorskich i robót budowlanych, niezbędnych ze względu na zagrożenie istotnym uszkodzeniem tego zabytku. Ww. decyzja została uchylona przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, który, zobowiązał organ I instancji do oceny obiektu pod kątem wystąpienia przesłanek skreślenia z rejestru zabytków i ustalenia, czy obiekt nadal zachowuje walory historyczne, artystyczne lub naukowe, a wykonanie robót budowlanych stwarza realną szansę na przywrócenie mu odpowiedniego stanu technicznego. Stołeczny Konserwator Zabytków w oparciu o sporządzaną w tej sprawie ekspertyzę konserwatorsko-budowlaną, w dniu 22 sierpnia 2014 r., ponownie wydał decyzję w której nakazał właścicielowi obiektu wykonać prace konserwatorskie i roboty budowlane, niezbędne ze względu na zagrożenie istotnym uszkodzeniem zabytku. Część prac tj. prace zabezpieczające, należało wykonać niezwłocznie, natomiast roboty budowlane w późniejszym, określonym w decyzji terminie. Ze względu na bardzo zły stan zachowania obiektu i zniszczenie materiału konstrukcyjnego, na co wskazywała ekspertyza, prace te sprowadzały się do wymiany większości drewnianej substancji czyli praktycznie do odbudowy budynku. Decyzja ta jest prawomocna tj. utrzymana w mocy przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także przez Wojewódzki Sąd Administracyjny.
Z uwagi na stanowisko właściciela zabytku, według którego, nakazane prace są niemożliwe przez niego do wykonania, a także z uwagi na nieprzeprowadzenie żadnych prac zabezpieczających w wyznaczonym terminie, Stołeczny Konserwator Zabytków w dniu 12 czerwca 2015 r. wszczął z urzędu postępowanie egzekucyjne, celem którego jest wyegzekwowanie nałożonego obowiązku i wystawił tytuł wykonawczy, stosowany w egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym. Zgodnie z przepisami o egzekucji w administracji, w pierwszej kolejności zastosowano środek egzekucyjny w formie grzywny w celu przymuszenia do wykonania obowiązku i w dniu 14 lipca 2015 r. Prezydent m.st. Warszawy, działający przez Stołecznego Konserwatora Zabytków nałożył na właściciela grzywnę w celu przymuszenia do wykonania obowiązku wynikającego z ww. decyzji Stołecznego Konserwatora Zabytków. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego utrzymał w mocy ww. postanowienie. Wobec niewykonania drugiej części nakazanych prac – tj. zasadniczych robót budowlanych, Prezydent m.st. Warszawy w dniu 18 października 2016 r. wystawił kolejny tytuł wykonawczy stosowany w egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym, w treści którego określono obowiązek w postaci wszystkich prac nakazanych w decyzji Stołecznego Konserwatora Zabytków.

Zobowiązany, wniósł zarzuty do prowadzonego postępowania egzekucyjnego, a Stołeczny Konserwator Zabytków postanowieniem z dnia 12 grudnia 2016 r. odmówił ich uwzględnienia. Zażalenie na to postanowienie zostało przekazane do rozpatrzenia Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego pismem z dnia 2 lutego 2017 r. Z posiadanych przeze mnie informacji wynika, że wniesione zażalenia na postępowanie zostało oddalone przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, co pozwoli teraz - zgodnie z przepisami o egzekucji w administracji – na kontynuowanie postępowania egzekucyjnego w postaci wykonania zastępczego względem właściciela tego dworku przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

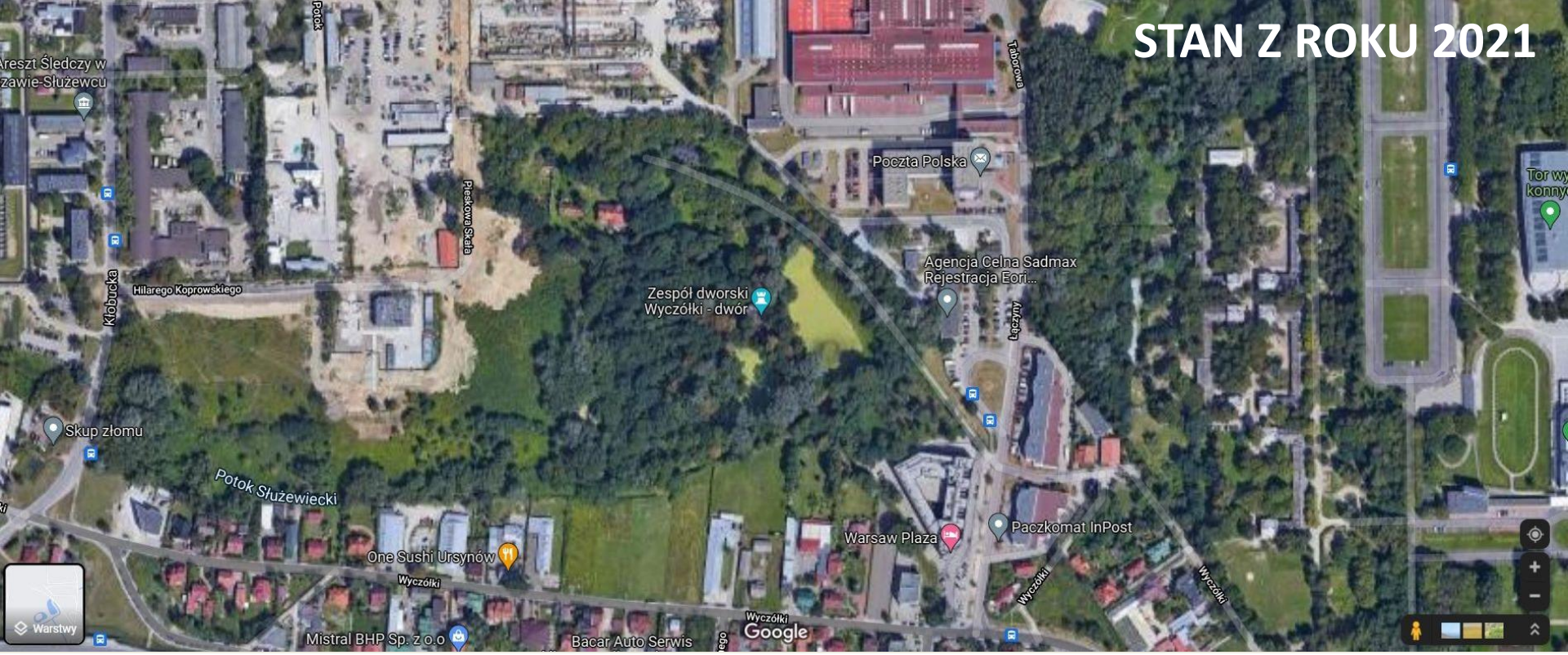

Otrzymuję liczne sygnały od mieszkańców i samorządowców z Warszawy o potrzebie ratowania tego bezcennego zabytku kultury położonego na terenie stolicy. Warto podkreślić, że jest to jedyny tego typu obiekt na terenie Warszawy.

W związku z powyższym zwracam się do Pana Ministra z następującymi pytaniami:

1. Jakie jeszcze środki prawne na gruncie obecnie obowiązujących przepisów prawa może podjąć Pan Minister lub inne organy zajmujące się ochroną zabytków celem ratowania **Dworu na Wyczółkach**?

2. Czy Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz inne organy zajmujące się ochroną zabytków zamierzają podjąć współpracę z obecnym właścicielem celem wypracowania wspólnej koncepcji zagospodarowania **Dworu na Wyczółkach**?

3. Czy w razie braku wypracowania wraz z obecnym właścicielem wspólnej koncepcji dotyczącej przyszłości **Dworu na Wyczółkach** Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza podjąć (ewentualnie we współpracy z m.st. Warszawa lub innymi organami zajmującymi się ochroną zabytków) działania mające na celu pozyskanie **Dworu na Wyczółkach**?

Z wyrazami szacunku

Zgłaszający: Stanisław Tyszka
Data wpływu: 05-01-2018